

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra dějin umění

Žaneta Kimlová

**Gotická a renesanční architektura
města Uničov**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne

.....

Žaneta Kimlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu Mgr. Petru Čehovskému, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce, který si, i přes své pracovní vytížení, dokázal vždy udělat čas a ochotně mi se vším poradil.

Dále bych chtěla poděkovat paní Miladě Oravové, zaměstnankyni Národního památkového ústavu v Olomouci, která mi poskytla stavebně historické průzkumy týkající se památek v Uničově. V neposlední řadě mé díky patří panu Mgr. Svatopluku Pavlicovi, děkanu šternberského děkanátu, který mě provedl farním kostelem Nanebevzetí Panny Marie.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Přehled bádání v dosavadní literatuře.....	7
3. Dějiny Uničova od jeho založení do roku 1650.....	10
3. 1. Prehistorie.....	10
3. 2. Počátky města.....	10
3. 3. Středověký Uničov ve 13. a 14. století.....	11
3. 3. 1. Zikmund Albík z Uničova.....	12
3. 4. Vývoj města do roku 1650.....	13
4. Vývoj gotické a renesanční architektury v Uničově.....	16
5. Katalog.....	21
5. 1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.....	22
5. 2. Bývalý konvent minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže.....	28
5. 3. Městské hradby.....	31
5. 4. Radnice.....	33
5. 5. Městský dům č. p. 4.....	36
5. 6. Městský dům č. p. 20.....	37
5. 7. Městský dům č. p. 29.....	38
5. 8. Městský dům č. p. 37.....	39
5. 9. Městský dům č. p. 39.....	40
5. 10. Městský dům č. p. 40.....	41
5. 11. Medelská brána.....	42
5. 12. Vodní branka.....	43
6. Závěr.....	44
7. Resumé.....	45
8. Summary.....	46
9. Zusammenfassung.....	47
10. Prameny.....	48
11. Literatura.....	49
12. Seznam obrazových příloh.....	55
13. Anotace.....	83

1. Úvod

Hlavním cílem této bakalářské práce je vytvoření souhrnného katalogu nejvýznamnějších gotických a renesančních architektonických památek v Uničově. Umělecké slohy gotika a renesance byly rozšířeny téměř po celé Evropě. I v českých zemích se může řada českých a moravských měst chlubit pěknými ukázkami gotiky a renesance.

Město Uničov se nachází na pomezí Hané, Hrubého a Nížkého Jeseníku, asi 22 km severozápadně od Olomouce. První zmínky o osídlení sahají až do doby kamenné, o čemž svědčí mnoho archeologických nálezů. Toto město se, jako jedno z mála moravských, mohlo pyšnit titulem královským a v dobách středověku bylo velmi významné. Založeno bylo roku 1213 moravským markrabětem Vladislavem Jindřichem, z rodu Přemyslovců. O něco později začíná do českých zemí pronikat umělecký styl gotiky a i v Uničově vzniká řada pamětihodností, jako je například kostel Povýšení sv. Kříže či farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Těmito a mnoha dalšími pamětihodnostmi se budu v práci zabývat.

Další problematikou, kterou se budu zabývat, je období renesance. Jak již víme, v této éře dochází nejen ke změně uměleckého stylu, ale především k proměně smýšlení lidí. Do popředí se dostává osobnost renesanční, která svým duchem a všestrannou nadaností převyšuje obyčejného člověka. Moc církve upadá a hlavní úlohu přejímá moc světská a tak není divu, že se ve městech stává důležitou třída měšťanstva, jež svou důležitost prezentuje zdobenými průčelími domů a neméně okázalými radnicemi.

První část práce bude zaměřena na historii města a jeho vývoj především v letech 1213 až 1620. Nebude chybět zmínka o nejvýznamnějším rodákovi Uničova daného období. Následovat bude hlavní cíl práce a to katalog vybraných pamětihodností. U každé zmíněné stavby bude uvedena lokace, kde se nachází, historický vývoj, popis interiéru i fasády, a především detailní analýza dochovaných gotických či renesančních částí.

Architektura Uničova je naštěstí značně zmapována, takže jsem měla k dispozici množství literatury a stavebních průzkumů, ze kterých jsem čerpala veškeré informace. Na základě katalogu a osobní analýzy vybraných staveb vznikne studie, zaměřená na vývoj gotické a renesanční architektury v Uničově.

Všechny gotické a renesanční stavby jsem navštívila a zdokumentovala v podobě fotografií, které se nachází v Seznamu obrazových příloh v závěru bakalářské práce.

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila, jelikož se zajímám o dějiny umění, respektive o historii celkově. Baví mě zkoumat a pracovat se starými materiály, které jsou dostupné například v Národním památkovém ústavu v Olomouci. A město Uničov jsem si

vybrala nejen proto, že se nachází blízko mého bydliště, ale také proto, že jsem se chtěla dozvědět něco více o jeho historii a památkách.

2. Přehled bádání v dosavadní literatuře

Nejstarší publikace zabývající se Uničovem, *Geschichte der königlichen Stadt Mährisch-Neustadt*,¹ byla vydaná roku 1832. Její autor, uničovský farář Johann Nepomuk Eugl, v ní popisuje historický vývoj města do 18. století. Kniha je psána staroněmeckým jazykem, takže je obtížněji čitelná.

Prvním českým dílem, pojednávajícím o Uničovu, je roku 1901 vydaný *Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě*² od Vítězslava Houdeka. Houdek se v něm zabývá architektonickým popisem farního kostela Nanebevzetí Panny Marie, bývalým minoritským kostelem, radnicí a několika dalšími barokními památkami. Další českou knihou je *Vlastivěda Moravská: II.: Místopis Moravy, Uničovský a rýmařovský okres*³ z roku 1922 od Viktora Pinkavy. Autor v knize postupuje od zeměpisné a přírodovědecké charakteristiky oblasti až po podrobné dějiny města. Pamětihodnosti příliš architektonicky neanalyzuje, zaměřuje se spíše na jejich všeobecný vývoj. Díky detailně sepsaným dějinám města je tato kniha často citovaná, stejně tak jako *Geschichte der köngl. Stadt Mährisch-Neustadt/ zu deren 700 – Jahr – Feier der Verleihung deutschen Rechtes*⁴ od Johanna Kuxe. Kux ji napsal takřka souběžně s Pinkavou a po obsahové stránce jsou si knihy velmi podobné.

Ke konci 60. let 20. století vydal kolektiv Výtvarného kroužku ROH v Uničově útlu publikaci *Uničov: Hist. památky a vývoj města*.⁵ Jedná se spíše o propagační materiál o městu. Roku 1961 vyšel v časopisu *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* článek *K dějinám uničovské radnice*⁶ od uničovského rodáka a historika Tomáše Souška. Autor v něm pojednává o nálezu z bání věže uničovské radnice. Hana Myslivečková ve svých poznámkách *Poznámky k problematice pozdně gotických a renesančních věží olomouckého okresu*⁷ z roku 1980 pojednává o stavebním vývoji městských i venkovských věží olomouckého okresu, zdůrazňuje také jejich symboliku a význam. Téhož roku vyšly *Malé dějiny Uničova*⁸ od Tomáše Souška. Jedná se o stručně pojatý výklad historie města až do 80. let 20. století a jeho

¹ Johann Nepomuk Eugl, *Geschichte der königlichen Stadt Mährisch-Neustadt*, Olmütz 1832.

² Vítězslav Houdek, *Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě*, *Časopis Matice moravské* XXV., Brno 1901, s. 192 – 199.

³ Viktor Pinkava, *Vlastivěda Moravská: II.: Místopis Moravy, Uničovský a rýmařovský okres. Olomoucký kraj*, Brno 1922.

⁴ Johann Kux, *Geschichte der köngl. Stadt Mährisch - Neustadt/ zu deren 700-Jahr-Feier der Verleihung deutschen Rechtes*, Mährisch-Neustadt 1923.

⁵ Jan Bistřícký – Pavel Dvořák – Tomáš Soušek, *Uničov: Hist. památky a vývoj města*, Uničov 1958.

⁶ Tomáš Soušek, *K dějinám uničovské radnice*, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, č. 94, 1961, s. 11 – 12.

⁷ Hana Myslivečková, *Poznámky k problematice pozdně gotických a renesančních věží olomouckého okresu*, Olomouc 1980.

⁸ Tomáš Soušek, *Malé dějiny Uničova*, Uničov 1980.

památkách. Soušek přispěl k tématice dějin Uničova i dalším článkem, *Z minulosti našeho města: Vodní branka*,⁹ z roku 1986.

Rozvoji městské samosprávy a radnic v době gotiky i renesance se věnuje kniha Karla Kibice *Historické radnice*.¹⁰ Samozřejmě nechybí zmínka o uničovské radnici, doprovázené fotodokumentací. Roku 1995 vyšla v časopise *Zprávy vlastivědného muzea v Olomouci* studie Pavla Michny *Der Lettner in der Stadt Uničov*.¹¹ Michna zde popisuje odkrytí fragmentů chórové přepážky při archeologickém výzkumu bývalého minoritního kostela. Celkový přehled jednotlivých staveb podává *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc*.¹² Tento seznam byl pro mě výchozím bodem, jelikož obsahuje opravdu všechny stavby zapsané na seznamu nemovitých kulturních památek města Uničova. U každé je uvedena její lokace a stručný popis. Neméně důležitou publikací je rozsáhlý katalog *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 [Svazek] 3, Olomoucko*,¹³ jež vyšel roku 1999 a editory jsou Ivo Hlobil a Marek Perůtka. Uničovu se zde věnuje Leoš Mlčák, který nastínil historický vývoj města a poté se zaměřil na popis radnice, městské domy zpracovala Slavomíra Kašpárková a kostel Nanebevzetí Panny Marie Hana Myslivečková. Na konci popisu jednotlivých památek nechybí odkazy na starší příslušnou literaturu. Z téhož roku pochází příspěvek k uničovské fortifikaci, *K přesnějšimu datování uničovského městského opevnění*,¹⁴ od Františka Chupíka.

Aleš Langer a kolektiv autorů ve své knize *Tak krásný je Uničov*¹⁵ z roku 2000 předkládají vývoj dějin města až po současnost. Druhá část je zaměřena na pamětihodnosti i s fotodokumentací. Rok poté vyšla kniha Dobroslava Líbala *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*,¹⁶ v níž se autor zaměřil na popis bývalého kostela Povýšení sv. Kříže a farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Dějinami Uničova se zabývá Ladislav Hosák v *Historickém místopisu země moravskoslezské*,¹⁷ vydaném roku 2004.

⁹ Tomáš Soušek, *Z minulosti našeho města: Vodní branka*, *Kulturní zpravodaj města Uničova*, č. 4, Uničov 1986, s. 21 – 23.

¹⁰ Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988.

¹¹ Pavel Michna, *Der Lettner in der Stadt Uničov*, *Zprávy vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 272, 1995, s. 24 – 37.

¹² Pavel Michna – Pavel Konečný (eds.), *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc*, Olomouc 1997.

¹³ Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 [Svazek] 3, Olomoucko*, Olomouc 1999.

¹⁴ František Chupík, *K přesnějšimu datování uničovského městského opevnění*, *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 1999/2000*, Olomouc, s. 82 – 86.

¹⁵ Aleš Langer et al., *Tak krásný je Uničov*, Uničov 2000.

¹⁶ Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České Republice do husitských válek*, Praha 2001.

¹⁷ Ladislav Hosák, *Historický místopis země moravskoslezské*, Praha 2004.

V *Encyklopedii moravských a slezských klášterů*,¹⁸ od Dušana Foltýna a dalších autorů z roku 2005, se Pavel Michna zabývá bývalým klášterem minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže. Autor zde zmínil, že se dříve v kostele nacházela chórová přepážka halového typu s centrálním průchodem.

O farním kostele Nanebevzetí Panny Marie pojednává publikace *Uničovský kostel Nanebevzetí Panny Marie a Jan Sarkander*.¹⁹ Kniha je rozdělena do dvou částí. V první Filip Hradil vypráví o působení Jana Sarkandera ve zmíněném kostele, druhou zpracoval Ondřej Jakubec a věnuje se v ní historickému i architektonickému vývoji kostela, přičemž se zaměřil i na výtvarnou výzdobu. Významnou knihou je též *Artem ad Avivam. Sborník k poctě Ivo Hlobila*,²⁰ která vyšla v roce 2012. Editory jsou Helena Dáňová, Klára Mezihoráková a Dalibor Prix. Prix zde prezentuje svou studii *Transformace a inovace: Presbytář městského kostela Panny Marie v Uničově*,²¹ ve které analyzuje kružby v dochovaných gotických oknech presbytáře. Nelze opomenout kapitolu Tomáše Knoflíčka,²² jež se zabývá odkrytým fragmentem fresky v témže kostele.

Roku 2013 vyšla rozsáhlá publikace *Uničov: historie moravského města*²³ od Jany Burešové a kolektivu autorů. Kniha podrobně popisuje prvotní osídlení uničovské oblasti, vývoj města od samého počátku až do současnosti, nechybí i zájmové a kulturní spolky ve 20. století. Dějinami Uničova od počátku až do roku 1650 se zabývají Miloslav Čermák, Pavlína Kalábková, Bohdan Kaňák, Miroslav Koudelka, Leoš Mlčák, Pavel Šlězár, Jindřich Schulz, Jan Štěpán, Miloslav Čermák a Miroslav Koudelka. Kniha takřka shrnula všechny doposud vydané knihy o dějinách města, autoři odkazují na archivní spisy i stavebně historické průzkumy. Publikace je přínosná především z hlediska historie města, architektuře není věnován zas až takový význam.

¹⁸ Dušan Foltýn et al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

¹⁹ Filip Hradil – Ondřej Jakubec, *Uničovský kostel Nanebevzetí Panny Marie a Jan Sarkander*, Uničov 2009.

²⁰ Helena Dáňová – Klára Mezihoráková – Dalibor Prix (eds.), *Artem ad Avivam. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2012.

²¹ Dalibor Prix, *Transformace a inovace: Presbytář městského kostela Panny Marie v Uničově*, in: Helena Dáňová – Klára Mezihoráková – Dalibor Prix (eds.), *Artem ad Vivam. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2012, s. 243 – 264.

²² Tomáš Knoflíček, *Středověká legenda sv. Erasma z kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*, in: Helena Dáňová – Klára Mezihoráková – Dalibor Prix (eds.), *Artem ad Vivam. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2012, s. 158 – 171.

²³ Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013.

3. Dějiny Uničova od jeho založení do roku 1650

3. 1. Prehistorie

Nejstarší osídlení Uničovska sahá až do starší doby kamenné, o čemž svědčí nalezení kamenných nástrojů. Z archeologických výzkumů bylo zjištěno, že se v okolí města od dob neolitu (mladší doby kamenné) začaly budovat zemědělsko – řemeslnické areály, respektive osady, s domy, pecemi a ohništi.²⁴ Tato oblast je totiž bohatá na nerostné suroviny, především železnou rudu či stavební materiály, jako jsou devonské vápence a křemenné pískovce, ze kterých se v dobách středověku zhotovovaly různé architektonické prvky (např. na kostele Povýšení Panny Marie v Uničově či Jezuitském konviktu v Olomouci).²⁵ Zřejmě díky tomuto „bohatství“ se později Přemyslovci rozhodli, že z osady vybudují město, kterému později udělí titul královské.

3. 2. Počátky města

První zmínky o městě Uničovu jsou dochovány z roku 1213. O názvu, který pochází od slovanského jména *Unič* – s připojením přivlastňovací přípony – *ov*,²⁶ se dovídáme z listin z let 1223 či 1234. Němečtí kolonisté, kteří ve městě pobývali po mnoha staletí používali název *Neu Villa* nebo *Neustadt*.²⁷ Zakladatelem města byl moravský markrabě Vladislav Jindřich. Zakládací listina z roku 1213 se však nedochovala, proto se vychází z listiny krále Přemysla Otakara I., kterou vydal roku 1223 v Brně. Městu bylo uděleno tzv. magdeburské právo. Jednalo se o soubor právních zvyklostí z oblasti soukromého, trestního a procesního práva.²⁸

Města nezakládali sami zřizovatelé, nýbrž tzv. lokátoři. Jejich úkolem bylo založit na propůjčené půdě budoucí město s náměstím, kolem něhož se vymezily pozemky pro výstavbu domů, a v neposlední řadě toto vznikající město osídlit. V Uničově jím byl Dětrich (Theodorico), kterého roku 1213 povolal markrabě Vladislav Jindřich.²⁹ V první fázi budování města bylo nutné postavit příbytky pro budoucí obyvatele. Nejrychlejším způsobem bylo je postavit ze dřeva, které mohli obyvatelé Uničova brát z nedalekého lesa Doubravy na základě listiny krále Přemysla Otakara I. z roku 1223, ve které král píše: „*Rovněž měšťanům*

²⁴ Pavlína Kalábková, Mladší a pozdní doba kamenná, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 20.

²⁵ Ibidem, s. 16.

²⁶ Ibidem, s. 49.

²⁷ Kux (pozn. 4), s. 5.

²⁸ Soušek (pozn. 8), s. 57.

²⁹ Kux (pozn. 4), s. 5.

*povolujeme, aby byl svobodný les, který dostali k vykácení do třiceti let, z nichž již deset uplynulo, aby kterýkoli z nich v něm mohl kácet.*³⁰ Nově vybudované domy si pak mohli obyvatelé Uničova pronajímat a provozovat v nich řemesla.

Městu se dařilo jak po stránce hospodářské, tak finanční. Tato prosperita byla zřejmě důvodem pro vydání královské listiny, kterou vydal v Olomouci roku 1234 markrabě Přemysl, syn krále Přemysla Otakara I.³¹ Město získalo právo městského soudu.³² Král zde byl zastupován rychtářem, později byla zřízena městská rada v čele s purkmistrem. Měšťané nebyli zatíženi poddanskými povinnostmi a měli různá privilegia, např. mílové právo na krčmy a prodej masa a chleba aj.³³

3. 3. Středověký Uničov ve 13. a 14. století

Uničov, vrcholně středověké město bylo lokátorem Theodoricem vyměřeno na pravidelném půdorysu kolem tržiště, z něhož vybíhaly ulice, a bylo obklopeno hradbami (kat. č. 5. 3). Lze předpokládat, že uprostřed uničovského tržiště již stával dřevěný kupecký dům, předchůdce dnešní radnice (kat. č. 5. 4). Ve 13. století je též pravděpodobná existence kostela, který byl původně dřevěný a později byl vystaven z kamene (kat. č. 5. 1).³⁴ Na počátku 14. století byl rovněž zřízen minoritský klášter (kat. č. 5. 2).

Prosperita města rostla nejen z činnosti velkého počtu řemeslníků, kteří svou usilovnou prací zajišťovali plynulý chod peněz do městské pokladny, ale jistý finanční obnos plynul také ze zemědělské obživy. V katastru Uničova začaly hojně vznikat zemědělské osady, čili menší vesnice, např. Střelice, Renoty či Dětrichov.³⁵ Městu byla udělena další privilegia a práva. Od roku 1354 se na náměstí konaly osmidenní výroční trhy a měšťané mohli využívat práva odúmrti.³⁶

Od založení města tvořili značnou část obyvatelstva němečtí kolonisté, kteří se zde usídlili na žádost lokátora Dětricha. Díky své většině se záhy ujali správy města a stali se významnými měšťany. V průběhu 14. století se však počet Čechů začal zvyšovat, protože se někteří němečtí obyvatelé odstěhovali do jiných královských moravských měst, zejména do Olomouce, kde někteří původní uničovští měšťané působili i ve městské správě.

³⁰ Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Nejstarší uničovská listina, in: Jana Burešová et al, *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 53.

³¹ *Ibidem*, s. 55.

³² *Ibidem*, s. 55.

³³ *Ibidem*, s. 57.

³⁴ Eugl (pozn. 1), s. 185.

³⁵ Schulz – Štěpán (pozn. 30), s. 67.

³⁶ Hosák (pozn. 17), s. 598.

Nejvýznamnějším a nejúspěšnějším byl konšel a purkmistr Marek z Uničova, bývalý uničovský fojt, který se přestěhoval do Olomouce a roku 1411 je zmíněn jako radní.³⁷

Situace se zcela změnila po vypuknutí husitských válek. Roku 1422 obsadil Uničov litevský kníže Zikmund Korybutovič, „dožádaný král český“, se svým vojskem. Jakožto husita dosadil do správy města české měšťany a ve farním kostele zavedl přijímání pod obojí. Tato situace však neměla dlouhého trvání. Ve 40. letech se města ujal markrabí Albrecht Rakouský, spojenec Zikmunda Lucemburského, a vliv německých katolíků začal opět stoupat. Po skončení bojů mezi utrakvisty a katolíky se správa města neustále střídala mezi oběmi národnostmi.³⁸

3. 3. 1. Zikmund Albík z Uničova

Zřejmě nejvýznamnějším rodákem středověkého Uničova byl Zikmund Albík, pozdější dvorní lékař posledních Lucemburků, krále Václava IV. a jeho bratra Zikmunda, a na krátký čas také arcibiskup pražský.

O počátcích jeho života toho není moc známo. Narodil se kolem roku 1358 zřejmě do české rodiny. Po absolvování bakalaureátu ze svobodných umění v roce 1382³⁹ na pražské univerzitě, studuje medicínu, kterou před rokem 1396 ukončil a stal se doktorem,⁴⁰ později působil také jako profesor medicíny. Tím ale jeho studia nekončí. Na počátku 15. století úspěšně dostudoval práva na univerzitě v Padově⁴¹ a poté se vrací zpátky do Čech.

Kdy přesně se stal dvorním lékařem není známo, ale jisté je, že od roku 1398 léčil krále Václava IV. z jeho těžké nemoci – dny.⁴² Král byl se svým lékařem spokojen. Věděl, že je Albík velice moudrým mužem a vystudoval práva, proto ho na počátku roku 1412, po smrti arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házenburku, prosadil na pražský arcibiskupský stolec. Bohužel v té době vypukly husitské nepokoje a tak se od Albíka očekávalo, že tvrdě zasáhne. K překvapení všech však Albík zasáhl jinou taktikou – snažil se obě dvě strany, katolíky a husity, přivést ke smíru. To bylo ale téměř nemožné, proto Albík raději rezignoval.⁴³ Král

³⁷ Bohdan Kaňák, *Od bouře husitské revoluce po vládu Ladislava Pohrobka*, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 88.

³⁸ Langer (pozn. 15), s. 28.

³⁹ Milada Říhová, *Dvorní lékař posledních Lucemburků: Albík z Uničova, lékař králů Václava IV. a Zikmunda, profesor pražské univerzity a krátký čas i arcibiskup pražský*, Praha 1999, s. 26.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 27.

⁴¹ Jindřich Schulz – Jan Štěpán, *Za Lucemburků*, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 74.

⁴² Říhová (pozn. 39), s. 27.

⁴³ Schulz – Štěpán (pozn. 41), s. 74.

jeho rezignaci přijal, jmenoval ho proboštem vyšehradským a udělil mu titul arcibiskupa caesarejského. Tuto funkci zastával do roku 1426.⁴⁴

Po smrti Václava IV. v roce 1419 odchází do Vratislavi, kde dokončuje známý spis *Vetularius*, který pojednává o životosprávě krále. O tom, že byl vynikajícím lékařem nepochyboval ani Zikmund, bratr Václava IV. a též si ho najal jako svého léčitele. Za jeho výborné služby mu udělil nejnižší šlechtický stav vladyky.⁴⁵

Zikmund Albík umírá 27. července 1426 na dvoře krále Zikmunda v Budíně.⁴⁶ Ačkoliv necelý rok působil na arcibiskupském stolci a poté zastával funkci vyšehradského probošta, která je spojena s úřadem nejvyššího kancléře království českého, do českého povědomí se spíše dostal díky svému lékařskému nadání. Vydal nespočet traktátů a lékařských postupů, z nichž nejvýznamnější jsou *Velutarius* a *Ad Sigismundum*, které pojednávají o nemocech a následných doporučení léčby obou panovníků.

3. 4. Vývoj města do roku 1650

Po skončení husitských bojů se město stalo věrným králi Jiřímu z Poděbrad a takto setrvalo i po roce 1467, kdy byl dán král do papežské klatby. Během jeho nečinnosti obyvatelé čestně bránili brány města před útoky Korvínových křižáků, za což si po Jiříkově propuštění vysloužili jeho uznání a dokonce je poctil ve dnech 31. března – 1. dubna 1469 svou návštěvou.⁴⁷ Také městu udělil velké privilegium, v němž ustanovil, že zůstane Uničov navždy královským městem, může volně užívat mýta, majetek zběhlých a vyhnaných Němců případně městu, ale hlavně aby „...nyní i budoucně žádný Němec cizozemec v tomž městě ouřadníkem v duchovním i světském řádě nebyl, ani měšťáninem, než který by tu byl, aby jako za hostě jmín byl“.⁴⁸ Za tuto věrnost „husitskému králi“ udělil papež městu až do roku 1515 klatbu.⁴⁹

Město navštívil i další český král, Vladislav Jagellonský, který na trůn dosedl po smrti Jiřího z Poděbrad. Na základě smíru z roku 1479, uzavřeného v Olomouci, došlo k rozdělení moci. V Čechách nadále vládl Vladislav Jagellonský, moc nad Moravou, Slezskem a Lužicí převzal uherský a nyní i český král Matyáš Korvín. Ten kupodivu Uničovu prominul jeho nedávný nepřátelský postoj a potvrdil mu všechna předešlá privilegia.

⁴⁴ Říhová (pozn. 39), s. 31.

⁴⁵ Schulz – Štěpán (pozn. 41), s. 74.

⁴⁶ Říhová (pozn. 39), s. 24.

⁴⁷ Langer (pozn. 15), s. 28.

⁴⁸ Soušek (pozn. 8), s. 7.

⁴⁹ Hosák (pozn. 17), s. 199.

Během 16. století zasáhla Uničov řada požárů, která výrazně poznamenala jeho podobu. Navíc město roku 1584 postihla morová epidemie. Proto měšťané požádali císaře Rudolfa II. o odpuštění některých poplatků a poté se začalo s novou výstavbou města. V té době u nás byl již známý umělecký styl renesance, a tak byla řada měšťanských domů přestavěna v tomto duchu.⁵⁰ I přes vyčerpání pokladnice díky vleklým husitským bojům a poničení města přírodními zkázami začal opět Uničov hospodářsky vzkvétat. Především usilovnou prací řemeslníků, kteří se začali sdružovat do spolků – cechů. Těch bylo ve městě kolem deseti. Kromě cechů vlastnilo město rybníky, lesy nebo třeba městskou zahradu.⁵¹ Pravidelné zisky město získávalo z placení mýta ve Střelicích. Roku 1602 císař Rudolf II. mýto rozšířil na jakoukoliv cestu v obvodu jedné míle kolem Uničova a zároveň tedy došlo i k posílení mílového práva.⁵² Obyvatelstvo se od předešlých století téměř počestilo, i když se na základě nařízení Matyáše Korvína začali do města postupně vracet němečtí uprchlíci. Ti opět pomalu upevňovali svou moc a do popředí se tudíž dostali katolíci. Na faře v letech 1609 – 1611 působil katolický farář Jan Sarkander.⁵³ Ve městě trvale pobývala drobná šlechta. Jedním z nejvýznamnějších šlechticů byl Matyáš Král z Medlova, který kolem roku 1602 vykonával činnost důchodního písaře, poté se stal úředníkem úsovského panství. Dalším úspěšným byl Jan Uničovský, který působil na tovačovském panství u Albína z Helfenburku jako důchodní písař.⁵⁴

Období vzrůstu ekonomiky ukončila až třicetiletá válka. Stavovského povstání se obyvatelé účastnili proti své vůli. 15. května 1619 vtrhla za brány města stavovská komise a díky podpoře roty rejtařů sesadila správu města, kterou převážně tvořili katoličtí konšelé, a na jejich místo dosadila evangelíky v čele s úsovským písařem Václavem Držovským.⁵⁵ Habsburkové však na sebe nenechali dlouho čekat. Po porážce českých stavů na Bílé hoře odebrali městu privilegia královského města, které se dostalo do rukou úsovského pána Karla z Lichtenštejna. Ten ale o město příliš nedbal. Potupné časy poddanského města byly ukončeny roku 1623, kdy královská kancelář záležitost projednala a privilegia navrátila.⁵⁶ Vývoj k lepšímu však nenastal, ba naopak se zhoršoval. Roku 1642 vtrhlo na Moravu švédské vojsko, které plenilo všechna města, která mu ležela v cestě. Po šestidenním odporu 18.

⁵⁰ Miloslav Čermák – Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Politický vývoj, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 109.

⁵¹ *Ibidem*, s. 115.

⁵² *Ibidem*, s. 117.

⁵³ Langer (pozn. 15), s. 31.

⁵⁴ Čermák – Schulz – Štěpán (pozn. 50), s. 119.

⁵⁵ Soušek (pozn. 8), s. 8.

⁵⁶ Hosák (pozn. 17), s. 599.

června 1642⁵⁷ podlehl i uničovští. Správy města se ujal plukovník Dankvart. Další pohroma následovala v roce 1643, kdy Uničov zasáhl velký požár, jenž zničil převážnou část města – 357 domů, kostel i faru.⁵⁸ Zbídačené město opustili Švédové až roku 1650, kdy byly naplněny podmínky vestfálského míru.⁵⁹

Léta slávy, kdy byl Uničov velice významným městem, byla ta tam. Poválečná obnova města probíhala velmi pozvolna. Postupně se stavěly domy a byly opravovány pamětihodnosti. Hospodářství stagnovalo a aby se město neocitlo až na úplném dně, přistoupili radní k rozprodávání majetku.

⁵⁷ Ibidem, s. 599.

⁵⁸ Langer (pozn. 15), s. 32.

⁵⁹ Soušek (pozn. 8), s. 9.

4. Vývoj gotické a renesanční architektury v Uničově

Město Uničov bylo založeno roku 1213. Zakládací listina se však nezachovala, vychází se proto z listiny Přemysla Otakara I. z roku 1223. Tato listina je nejstarší dochovanou listinou o založení města v českých zemích. Roku 1234 byl městu udělen status královského města.

Centrem středověkých měst byly tržnice, ze kterých se postupně vyvinula hlavní náměstí. Základy uničovského náměstí vytvořil lokátor Theodorico. Má tvar nepravidelného čtyřúhelníku, z jehož koutů vybíhají hlavní ulice k obvodu města. Řada větších okolních měst, která také vznikla ve 13. století, má podobné půdorysné schéma. Litovel, jež byla založena kolem roku 1260, má nevelké čtyřhranné náměstí.⁶⁰ Šternberk, o němž máme první zmínku z roku 1269, má pravidelné obdélníkové náměstí⁶¹ a Olomouc, jejíž středem je Horní náměstí ve tvaru nepravidelného čtvercového půdorysu.⁶² Nedílnou součástí jakéhokoli náměstí jsou městské nebo také měšťanské domy. Blokovaná zástavba domů je na uničovském náměstí umístěna po obvodu náměstí na úzkých, hloubkově orientovaných gotických parcelách. Na jižní straně náměstí byl postaven kupecký dům, tedy dnešní radnice. Naproti němu, zhruba uprostřed jižní části, stály masné krámy. Po ostatních stranách to pak byly nejvýznamnější právovárečné domy.⁶³

Obyvatelé Uničova byly ve středověku velice zbožnými lidmi. Křesťanství a víra pomáhaly nejen v těžkých časech nepokojů a válek, které v té době probíhaly takřka neustále. Proto se v každém městě i vesnicích nacházel alespoň malý chrámek útěchy a ochrany v podobě kaple. V Uničově, městu královském a významném, došlo rovnou k výstavbě kostela. Výstavba trojlodního kostela Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 5. 1.) byla započata tradičně od presbytáře. Přesný rok výstavby není znám, udává se letopočet 1330, který je zmíněn v městských matrikách z roku 1608. Dále se pak vychází z kroměřížské listiny ze 14. století, která kostel přímo zmiňuje. Rok 1330 je navíc vytesán v tabulce nad hlavním portálem. Dvě zachovalá gotická okna i s kružbami v presbytáři jsou však staršího data. Ve vrcholovém kruhu kružeb je usazen o 45° pootočený čtyřlíst, pod ním jsou umístěny dva ostroluké trojlísty, jež jsou nesený jeptiškami. Toto schéma je obdobné u kružeb oken presbytářů kostelů v Mühlhausenu a Arnstadtu, jejichž vznik se datuje do 80. – 90. let 13.

⁶⁰ Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 225.

⁶¹ Slavomíra Kašpárková, Šternberk, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 228.

⁶² Kuthan (pozn. 60), s. 250.

⁶³ Leoš Mlčák, Uničov (okres Olomouc), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 244.

století. Kostel v letech 1531, 1643, 1779 a 1885 zasáhly ničivé požáry, přesto si zachoval svoji gotickou původní podobu. Boční lodě i presbytář jsou zvenčí podpírány dvakrát odstupněnými pilíři, mezi nimiž jsou vložena vysoká lomeně zakončená okna. Původní gotická kružba oken se zachovala v zazděných lomených oknech v sakristii. Sakristie zůstala ve třech polích zaklenuta křížovou žebrovou klenbou, která svým stylem pochází z první poloviny 14. století. Z téže doby se dochoval monumentální hlavní portál, který je svým vzhledem ojedinělým na území celé Moravy. Portál je lomený, bohatě profilovaný, s četnými oblouny a žlábků. ⁶⁴ „Každý prut vyrůstá na drobné patičce a polygonálním soklíku s vykrojenými stranami“ ⁶⁵ Ve 14. století byly taktéž vytvořeny fresky za oltářem Nejsvětější Trojice. Z druhé poloviny 14. století pochází jediný dochovaný chrlič v podobě psa, umístěný na jihozápadním nároží jižní věže a socha biskupa pod baldachýnem na konzole s postavičkou, která je umístěna vedle otevřeného lomeného okna ve vrchním patře vřetenového schodiště s polygonálním pláštěm. Renesanční přestavbu dokládá v sakristii uložený reliéf Ukřižování Páně s Pannou Marií s letopočtem 1521, který je podobný reliéfu v tympanonu v severním portálu kaple sv. Jiří v Litvli. Dále dvouvěžové průčelí připojené k trojlodí na západní straně. Severní věž si zachovala pozdně gotickou podobu, jižní byla však navýšena o dvě patra na oktogonálním půdorysu. S příchodem renesance došlo k proměně stavební techniky. Zatímco v éře gotiky celou stavbu prováděla kamenická huť, v době renesance byla hlavní práce určena zedníkům. ⁶⁶ Dále byly u raně renesančních věží snahy ukončit a přesně vymežit plochu stěny, což vedlo ke vzniku nárožní omítkové bosáže různého provedení. ⁶⁷ V 16. století také došlo k výstavbě kůru a podvěží bylo zaklenuto hřebínkovými klenbami.

Za druhou nejstarší sakrální památku Uničova lze označit bývalý konvent minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže (kat. č. 5. 2). Fragменты kružeb ve vrcholu lomených oken v presbytáři, které byly s největší pravděpodobností tvořeny vepsanými čtyřlísty se zaostřenými laloky, naznačují, že kostel mohl být vystaven v letech 1330 – 1340. ⁶⁸ Pozůstatky gotického původu tohoto bývalého areálu mendikantů nalezneme na půdě kostela sv. Kříže, kde se kromě zachovaných zbytků svazků žeber, které vybíhají v klenební a přízední žebra, dochoval pozůstatek triumfálního oblouku. Nejzajímavějším archeologickým

⁶⁴ Houdek (pozn. 2), s. 193.

⁶⁵ Líbal (pozn. 16), s. 526.

⁶⁶ Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961, s. 44.

⁶⁷ Hana Myslivečková, *Architektura věží pozdní gotiky a rané renesance na Olomoucku*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 138.

⁶⁸ Líbal (pozn. 16), s. 527.

objevem bylo zjištění, že k triumfálnímu oblouku ze západní strany kdysi přiléhala chórová přepážka halového typu s centrálním průchodem. Chórová přepážka zřejmě zanikla spolu s gotickým jednolodím v 16. století a byla přestavěna v předsíň, krytou sedlovou střechou. V 18. století pak byl přestavěný letner zbořen v souvislosti s přístavbou nového jednolodí, kdy došlo k sjednocení celého kostelního prostoru.⁶⁹ Husitským bojům v polovině 15. století klášter statečně odolával, podlehl pak požáru o téměř 150 let později. Od 17. století byl areál postupně stavěn a to již v barokní podobě.

Všechna významnější středověká města bývala chráněna hradbami. Výstavba fortifikace byla často započata v raných počátcích měst. Litovel, která byla podobně jako Uničov městem královským, byla opevněna již od roku 1327. Hradby tvořily nepravidelný čtvercový útvar, jež byl prolomen čtyřmi branami. Zároveň bylo město obtížněji přístupné, jelikož bylo chráněné řekou Moravou.⁷⁰ Šternberk obíhaly kamenné hradby se třemi branami.⁷¹ Nelze opomenout královské město Olomouc, které jakožto nejvýznamnější město Moravy, mělo pečlivě vybudovaný systém hradeb s úzkým parkánem, obkročmo situovanými věžemi bran a hranolovými věžemi, jež byly vysunuty do parkánu a střídali se s půlkruhovitými baštami. Na západě města byly navíc hradby posíleny vodním příkopem.⁷² Uničov byl po Olomouci nejpečlivěji opevněným městem v olomouckém regionu. Lze předpokládat, že výstavba hradeb je spojena s postupným budováním města již za vlády Přemysla Otakara II., který dbal na účelné opevnění královských měst. První zmínku o uničovských městských hradbách (kat. č. 5. 3) máme z roku 1327, ve kterém král Jan Lucemburský vydal městu listinu, v níž mj. měli uničovští platit z vesnic a pozemků mimo hradby na základě vlastního přísežného odhadu.⁷³ Výstavba opevnění nebyla rychlou záležitostí, často hradební systém vznikal po několik staletí. I v Uničově probíhala výstavba na etapy a se strategickým účelem. V 15. století, kdy se české země zmítaly v husitských válkách, zřejmě došlo k přístavbě polokruhovitých bašt k hlavní hradební zdi. O století později, kdy došlo ke zdokonalení bojové techniky, především děl, byly hradby doplněny o barbakány, předsunutá opevnění.

Vstup do města byl umožněn čtyřmi branami. Na severu bránou Šumvaldskou, na jihu Litovelskou, na východě Brnčířskou. Západní část hradeb byla prolomena bránou Medelskou

⁶⁹ Pavel Michna, Bývalý klášter minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže, in: Dušan Foltýn et al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 714.

⁷⁰ Slavomíra Kašpárková, Litovel, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 170.

⁷¹ Kašpárková (pozn. 61), s. 228.

⁷² František Chupík, Olomouc, in: Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 193.

⁷³ Chupík (pozn. 14), s. 83.

(kat. č. 5. 11), která se zachovala v původní podobě. Její vzhled je oproti ostatním branám strohý. Například brána Šumvaldská byla honosná jako věž radnice. Nad gotickým zalomeným průjezdem se čněla vysoká a mohutná věž s ochozem pro hlídače, jež měla po bocích menší věžičky.⁷⁴ Medelská brána byla zbudována bez ochozu i věžiček na střeše, nicméně spolu s další dochovanou částí hradeb, Vodní brankou (kat. č. 12), dokumentuje středověký ráz města. Název Vodní branka je zavádějící, jelikož tato stavba sloužila dříve jako zbrojírna. Nedaleko ní stávala skutečná vodní fortna, jež sloužila jako brána pro pěší. Vodní branka byla současně s dalším úsekem hradeb postavena v letech 1575 – 1585, což dokládá vyrytý letopočet na dochovaném kamenném ostění okna umístěném na západní straně stavby. Ke zbrojárně se dalo dostat po mostku, což dokumentuje, že městské hradby byly chráněny i vodním příkopem.

Po husitských válkách, které omezily moc církve dochází k světskému rozvoji, jež především souvisí s rozmachem městské samosprávy. Dochází k budování radnic, jimž většinou předcházela kupecký dům neboli kaufhaus. Uničovská radnice (kat. č. 5. 4) je podobně jako ta v Olomouci umístěna ve středu náměstí na centrálním půdoryse. Původní dřevěný kupecký dům se nedochoval, trojlodní zděné jádro pochází z druhé poloviny 14. století. Olomoucké radnici nejspíše také předcházela dřevěný kaufhaus, ovšem dochoval se v přízemí zděný půdorys z let 1378 – 1411.⁷⁵ Podobností u těchto dvou radnic najdeme více. I když je věž radnice v Uničově umístěna v severovýchodním boku, na rozdíl od olomoucké, jež je v boku severozápadním, tak si byly obě věže velmi podobné. Byly zakončeny ochozem, nad nímž se vypínaly bání se dvěma lucernami a čtyřmi nárožními vížkami. Olomoucká věž však byla o několik metrů vyšší a nárožní vížky neměla zakončené dvojicí luceren.⁷⁶ Podobnost lze také sledovat u dvouramenných schodišť umístěných na bocích radnice. To uničovské je ovšem mladší, vzniklo až v 60. letech 18. století a je celé arkádové, kdežto olomoucké má arkádovou pouze lodžii uprostřed.⁷⁷

V dobách středověku existovaly dva druhy městských domů. Prvním druhem byly domy s právem vinného a pivního šenku, čili domy právozárečné (kat. č. 5. 5, 5. 6, 5. 7, 5. 8, 5. 9, 5. 10) a poté domy bez práva zárečného.⁷⁸ Základní podoba uničovských domů byla následující. Prvotní dřevěné konstrukce byly během 14. a 15. století vystřídány za zděné. Gotický původ domů se zachoval většinou v podzemí, která mají hloubkovou dispozici

⁷⁴ Pinkava (pozn. 3), s. 101.

⁷⁵ Zdeněk Fišera – Karel Kibic, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 1. díl*, Praha 2009, s. 33.

⁷⁶ Ibidem, s. 31.

⁷⁷ Ibidem, s. 31.

⁷⁸ Pinkava (pozn. 3), s. 104.

s prostory pod přední a dvorní částí domu, spojenými úzkou chodbičkou (kat. č. 5. 5, 5. 6, 5. 7, 5. 8, 5. 9, 5. 10). Zástavba domů byla většinou jednotraktová a jednopatrová s jednodušší fasádou. Domy měly jednoduché kamenné ostění portálů a oken, náročněji byly řešeny štíty, jež byly zpravidla cihlové.⁷⁹ Po požáru Uničova v roce 1531 byly domy přestavěny v duchu pozdní gotiky a rané renesance. Jednalo se o dvoutraktové stavby, přičemž jeden trakt sloužil i jako vjezd (kat. č. 5.6, 5. 7, 5. 8, 5. 10). Z této doby pochází portál v prvním patře domu č. p. 10 na Masarykově náměstí. Portál je pravoúhlý, bez výrazné ornamentiky, pouze vnější strana ostění je zdobena trojicemi vedle sebe řazených listů a v dolní části je motiv nakoso posazeného čtverce v čtvercovém poli.⁸⁰ V prvním patře tohoto domu se z téže doby zachoval sloup s kanelovaným dříkem, jehož kanelury jsou tvořeny píšťalami. Toto schéma je podobné u polosloupů vstupního portálu Langova domu v Litovli.⁸¹ Vrchní a spodní část dříku je členěna prstenci, přičemž ty vrchní jsou zdobeny zubořezem a motivem navíjené pásky. Ve 40. letech 16. století bylo vytvořeno ostění v přízemí domu č. p. 10, které je vyjimečné tím, že jsou v horní části levého i pravého ostění vyobrazeny dvě od sebe odvrácené tváře boha Iana.⁸² Tento severoitalský bůh byl ochráncem všech dveří a bran a vyobrazen se dvěma hlavami byl proto, že byl bohem počátku a konce.⁸³ Na vnějších stranách ostění a překladu jsou znázorněny rozety a akantové listy, vnitřní strany jsou pak zdobeny motivem navíjené pásky.⁸⁴ Z vnější strany je ostění navíc zdobeno dvojicí od sebe obrácených kalichů a zespoda rozšiřující se vázou.⁸⁵ Těchto dvou motivů bylo použito na portálu sakristie kostela sv. Marka v Litovli.

Četné požáry v 16. až 19. století měly ničivý dopad na původní středověké jádro Uničova. Bohužel se dochovala jen část gotického a renesančního původu staveb, jelikož bylo město později zbarokizováno a přestavěno v historizujících slozích.

⁷⁹ Oldřich Dostál, *Československá historická města*, Praha 1974, s. 40.

⁸⁰ Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003, s. 33.

⁸¹ *Ibidem*, s. 30.

⁸² *Ibidem*, s. 32.

⁸³ *Ibidem*, s. 31 – 32.

⁸⁴ *Ibidem*, s. 31.

⁸⁵ *Ibidem*, s. 31.

5. Katalog

Katalog zahrnuje dvanáct nejdůležitějších gotických a renesančních památek v Uničově. Výběr jsem provedla na základě vlastního uvážení. U každé pamětihodnosti je uvedena přesná adresa, datace vzniku a na konci katalogového čísla chronologicky seřazená literatura, ze které jsem čerpala.

5. 1. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie

Uničov, Kostelní náměstí, č. p. 45

Konec 13. století (vznik presbytáře) – 14. – 15. století (přístavba západního dvouvěžového průčelí)

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, situovaný na západní straně náměstí, je první ze dvou dominant uničovského náměstí, respektive celého města. Jeho dvě mohutné nepřehlédnutelné věže ční do dálky a spolu s věží radnice vytváří skvostné panorama města. Kvůli častým požárům města v průběhu 16. – 18. století⁸⁶ byl kostel několikrát přestavován, ale i tak si z části zachoval svůj gotický původ.

Přesná datace vzniku kostela není známa. Viktor Pinkava tvrdí, že „...král Jan daroval k r. 1330 patronát kostelů medelského a uničovského nově založenému Králové klášteru na Starém Brně...“⁸⁷ Tento letopočet je navíc umístěn na tabulce nad hlavním portálem. Existenci kostela ve 14. století dokládá kroměřížská listina z roku 1396, ve které je napsáno, že od roku 1381 se uničovský duchovní nazývá vicarius a roku 1389 v kostele působil farář Johann Smola (Jan ze Zvole).⁸⁸

Dalibor Prix určuje blíže vznik kostela z analýzy dochovaných gotických kružeb ve dvou lomených oknech, umístěných v severní části presbytáře, jež jsou nyní zevně překryty přístavbou patra nad sakristií.⁸⁹ Kružba je sestavena z jeptišek, nesoucími dva ostroluké trojlisty, nad nimiž je ve vrcholovém kruhu usazen o 45° pootočený čtyřlíst.⁹⁰ Podobné schéma bylo použito u kostela sv. Blažeje v Mühlhausenu v Durynsku, kde se výstavba presbytáře datuje kolem roku 1287.⁹¹ Kružba oken jižního bočního chóru byla tvořena, podobně jako v Uničově, dvěma menšími kruhy s vepsanými pootočenými čtyřlísty, umístěných na jeptiškách nosných lancet, a nad nimi byl vrcholový kruh vyplněn o 45° pootočený šestilíst.⁹² Okna severního bočního chóru jsou sestavena z jeptišek, nad nimiž je, stejně jako v Uničově, umístěn trojlíst a do vrcholového kruhu je vložen čtyřlíst.⁹³ Projektant kostela sv. Blažeje navíc použil profilovaná ostění v hlavním presbytáři, ve kterých dominovaly výžlabky oddělující hruškové pruty.⁹⁴ Toto schéma lze spatřit i na uničovském kostele. Podobného motivu v kružbách lomených oken trojchórového presbytáře bylo použito

⁸⁶ Pinkava (pozn. 3), s. 77.

⁸⁷ Ibidem, s. 78.

⁸⁸ Ibidem, s. 78.

⁸⁹ Prix (pozn. 21), s. 253.

⁹⁰ Ibidem, s. 253.

⁹¹ Ibidem, s. 255.

⁹² Ibidem, s. 254.

⁹³ Ibidem, s. 255.

⁹⁴ Ibidem, s. 255.

i na dalším kostele durynské oblasti, projektovaného na přelomu osmdesátých a devadesátých let 13. století, na kostele Panny Marie v Arnstadtu.⁹⁵ Trojdílná okna hlavního presbytáře jsou komponována z trojlistů, otevřených vespod, jež jsou umístěny nad jeptiškami, a podobně jako v Uničově, jsou do vrcholových kruhů vloženy uzavřené trojlisty.⁹⁶ Dalibor Prix se tedy ve své analýze přiklání k názoru, že projektant uničovského kostela zřejmě znal architektonické dění v durynské oblasti a presbytář mohl vzniknout v posledním dvacetiletí 13. století.

Stavba kostela Nanebevzetí Panny Marie byla tradičně zahájena presbytářem, aby mohl prostor co nejdříve sloužit liturgickým obřadům.⁹⁷ Poté následovala výstavba trojlodní síně. Celá stavba byla ukončena dostavbou západní části kostela, dvouvěžovým průčelím s mohutným ústupkovým portálem, během 14. a 15. století.⁹⁸ Po požáru dne 4. 10. 1531 došlo k obnově věží, již v raně renesančním stylu, což dokazuje použití odlišného cihlového zdiva.⁹⁹ Kostel byl poničen i roku 1643 během obrovského požáru města (kvůli okupaci Švédy), který zničil gotické klenby v západním poli u kůru, krov i věže se čtyřmi zvony.¹⁰⁰ Během barokní přestavby, které se roku 1651 ujal olomoucký stavitel Petr Schüller, došlo nejen k výstavbě pilířů s pilastrovými přílozkami na starých základech a novému křížovému zaklenutí kostela, ale také k celému omítnutí a pokrytí střechy stavby.¹⁰¹ Také došlo roku 1713 k přístavbě polygonální kaple sv. Josefa na jižní straně presbytáře.¹⁰² Další požár zasáhl město v srpnu 1779. Obnova kostela byla započata v letech 1780 – 1782.¹⁰³ Téměř o sto let později, konkrétně roku 1885 zasáhl kostel další požár, který poničil především sakristii.¹⁰⁴ Novogotické přestavby se roku 1889 ujal místní stavitel Zdenko Vodička. V rámci renovace došlo například ve východní fasádě trojlodí k ponechání barokních oken, ale zároveň byly vedle nich odkryty fragmenty gotických okenních ostění.¹⁰⁵ Poslední rekonstrukce v letech

⁹⁵ Ibidem, s. 256.

⁹⁶ Ibidem, s. 256.

⁹⁷ Ondřej Jakubec, Historie, architektura a umělecká výzdoba děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Uničově, in: Filip Hradil-Ondřej Jakubec (eds.), *Uničovský kostel Nanebevzetí Panny Marie a Jan Sarkander*, Uničov 2009, s. 26.

⁹⁸ Hana Myslivečková, Kostel Nanebevzetí Panny Marie, in: Ivo Hlobil-Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 246.

⁹⁹ Jakubec (pozn. 97), s. 27.

¹⁰⁰ Pinkava (pozn. 3), s. 110.

¹⁰¹ Jakubec (pozn. 97), s. 29.

¹⁰² Pinkava (pozn. 3), s. 110.

¹⁰³ Jakubec (pozn. 97), s. 30.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 30.

¹⁰⁵ Ibidem, s. 31.

1991 – 1922,¹⁰⁶ týkající se kamenických a restaurátorských prací, proměnila kostel do podoby, v jaké ho známe dnes.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je síňovým trojlodím. Na východě ke kostelu přimyká protáhlý presbytář, zakončený pěti stranami oktogonu. Na západě je trojlodí ukončeno dvojběžovým průčelím s hlavním portálem, tedy vstupem. K jižní straně presbytáře přiléhá osmiboká kaple sv. Josefa, na severu sakristie.

Ačkoliv fasáda celého kostela prošla barokní a regotizační přestavbou, je jeho středověký původ patrný právě v exteriéru. Fasáda trojlodí je členěna dvakrát odstupněnými opěrnými pilíři, jež jsou proloženy vysokými lomenými okny. Presbytář je také členěn odstupněnými pilíři, mezi nimiž jsou vložena z části zazděná vysoká lomeně zakončená okna s původním gotickým odžlabeným ostěním, která mají narozdíl od oken trojlodí vrchní část vyplněnou kružbou. Všechny opěrné pilíře jsou na vrcholu zdobeny malými kamennými křížovými kyticemi. Celý kostel je pokryt sedlovou a valbovou střechou. Na střeše presbytáře se nachází sanktusník s drobnou cibulovou bání.

Fasáda sakristie, přiléhající k severní straně chóru, je členěna kordónovými římsami a lomenými okny. Po jejím celém obvodu je vyznačena bosáž. Na korunní římsu navazuje atika, která kryje rovnou střechu.

V jižním poli fasády osmiboké kaple se nachází nika, pod níž je umístěna kopie bas – reliéfu Ukřižování Páně z roku 1521. Originál je uložen v sakristii. Uprostřed bas – reliéfu je znázorněn krucifix, po jeho pravé straně postava Panny Marie – Matky Boží a nalevo sv. Jan. Soudě z lidového ztvárnění postav je možné, že se dříve tento bas – reliéf nacházel na náhrobní desce některého významnějšího uničovského měšťana.¹⁰⁷

Gotický původ kostela je patrný i v sakristii, která je ve třech polích zaklenutá křížovou žebrovou klenbou. Klínová klenební žebra bez svorníků sbíhají nápadně nízko, zhruba do výšky 1, 3 metru nad podlahou místnosti. Končila prostým, mělce konkávním podkroužením svých patek.¹⁰⁸ Toto schéma křížové žebrové klenby je typické pro konec 13. století,¹⁰⁹ kdy dochází k zjednodušení forem žebrové klenby, které se zjednodušují a tvarově scelují. Zároveň se tvar žebra vertikálně protahuje a získává tvar obráceného převýšeného trojúhelníka.¹¹⁰

¹⁰⁶ Konečný – Michna (pozn. 12), s. 125.

¹⁰⁷ Jakubec (pozn. 97), s. 28.

¹⁰⁸ Prix (pozn. 21), s. 252.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 252.

¹¹⁰ Václav Mencl, Tvary klenebních žebrové klenby v české gotické architektuře, in: Zprávy památkové péče, roč. 11 – 12, č. 9 – 10, Praha 1951 – 1952, s. 272 – 273.

Existenci trojlodí kostela ve 14. století dokládá fakt, že během restaurátorských prací oltáře Nejsvětější Trojice, umístěného na východní stěně jižní strany hlavní lodi, v roce 2007, byly na zdi za oltářem objeveny fragmenty středověké fresky. Nástěnná malba zaujímá plochu přibližně 4,5 m² a po prvotním zkoumání se její vznik datuje v období kolem roku 1400.¹¹¹ Malba je bohužel v tak zbláčeném stavu, že lze těžko přesně určit všechny její výjevy. Jisté je, že se přímo za oltářním obrazem prostřednictvím čtyř dochovaných scén rozvíjí christologický cyklus, který je vpravo za trojicí sloupů oltářní edikuly vystřídán legendou ze života sv. Erasma.¹¹² Z christologického cyklu jsou zřetelné scény následující. V dolním páse zcela vlevo se nachází scéna Zvěstování Panny Marie, přímo nad výjev Kristus na hoře Olivetské.¹¹³ Bohužel, fresky byly po zrestaurování oltáře opět zazděny.

Během 14. – 15. století bylo k trojlodnímu kostelu připojeno západní dvouvěžové průčelí. Každá, ze dvou původně gotických věží, měla v dobách středověku svoji funkci. Věž severní byla zvonící, kdežto jižní věž sloužila jako městská hláska.¹¹⁴ Původně hranolové věže jsou vysunuty z půdorysu kostela, avšak svoji původní podobu si zachovala pouze věž severní. Jižní věž byla po požáru v 16. století navýšena o dvě patra na oktogonálním půdorysu, což bylo příznačné pro věže pozdně gotické až raně renesanční.¹¹⁵ Ve druhém patře této nadstavby se vždy ob jedno střídají hodiny s lomeně zakončenými okny. Je možné předpokládat, že tato okna vznikla při barokní přestavbě kostela, která byla započata roku 1651. Lomená okna jsou tedy pogotická. Bohužel došlo při neogotické opravě kostela k jejich zazdění, během restaurátorských prací v 90. letech 20. století byla okna odkryta a došlo k vytvoření nových kružeb.¹¹⁶ Nyní jsou kružby sestaveny ze dvou jeptišek, nad nimiž je umístěn kruh s vepsaným čtyřlístem. Původně byly věže v přízemí otevřené do hlavní lodě, při přestavbě během 16. století došlo v tomto místě k výstavbě kůru a k podklenutí podvěží hřebínkovými klenbami.¹¹⁷ Na jihozápadním nároží jižní věže je umístěn chrlič v podobě psa. Chrlič je kamenný, takže byl vytvořen v době gotiky. Lze usoudit, že byl na věž usazen po polovině 14. století jako další plastika – postava biskupa pod baldachýnem s ženskou postavičkou, umístěna na vřetenovém schodišti. Obě věže jsou členěny kordonovými římsami a jsou kryty stanovými střechami, ukončenými lucernami.

¹¹¹ Knoflíček (pozn. 22), s. 158.

¹¹² Ibidem, s. 159.

¹¹³ Ibidem, s. 161.

¹¹⁴ Myslivečková (pozn. 7), s. 166.

¹¹⁵ Myslivečková (pozn. 67), s. 137.

¹¹⁶ Ladislav Werkmann, *Přípravná restaurátorská dokumentace opravy západního portálu římsko – katolického farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*. Strojopis, Národní památkový ústav v Olomouci 1988, s. 3.

¹¹⁷ Jakubec (pozn. 97), s. 28.

K jižní věži z boku přiléhá vřetenové schodiště s polygonálním pláštěm,¹¹⁸ jež je v nejvyšším patře otevřeno gotickým lomeným oknem s vyžlabaným ostěním. Kružba tohoto okna je tvořena ze dvou jeptišek nad nimiž je ve vrcholovém kruhu vepsán čtyřlíst. Toto nekomplikované schéma s jednoduchými tvary se používalo u kružeb oken v první polovině 14. století. Vedle něj se v nice nachází asi 150 cm¹¹⁹ vysoká gotická středověká plastika z pískovce. Ikonografie plastiky je následující. Na konzole je umístěna socha duchovního, zřejmě biskupa pod baldachýnem, pod konzolí se nachází ženská postavička. Postavu biskupa lze identifikovat podle typických liturgických atributů. Na hlavě má mitru, ceremoniální pokrývku hlavy, na těle je oblečen do liturgického šatu – alby, přes kterou má přehozený ornát. Konkretizovat ženskou postavičku pod konzolí a přesné jméno biskupa se doposud nepodařilo, stejně tak i autora plastiky. Podle lidového stylu ztvárnění šlo zřejmě o místního, speciálně neškoleného kameníka.¹²⁰ Přesný rok vyhotovení sochy není znám, jisté však je, že pochází z dob středověku, čemuž napovídá, že boční strany ornátu nekončí nad rameny postavy, jak bylo typické pro ornáty v době baroka. Dále pak stylizace vlasů – postava má husté kadeře, pravidelně řazené a ornamentalizované. Dalším znakem je tvar očí s plochými očními důlky a zdůrazněné nadočnicové oblouky a linearismus vertikálních záhybů alby.¹²¹ Socha má navíc zdůrazněnou šíři a masivnost postavy.¹²² Toto vše napovídá, že plastika vznikla po polovině 14. století, kdy v umělecké sféře probíhal rozklad lineárního slohu.¹²³ Doba vzniku plastiky po polovině 14. století odpovídá i době budování kostela. Ačkoliv mohl presbytář kostela vzniknout ke konci 13. století, k přístavbě západního dvouvěží došlo právě během 14. a 15. století.

Do kostela vedou celkem tři vstupy. Na jižní a severní straně jsou v místě středověkých portálů, což dokazují fragmenty profilovaného ostění na jižní straně,¹²⁴ situovány barokně upravené vstupy. Hlavní vstup je pak umožněn mohutným gotickým portálem se zalomenou archivoltou, umístěným veprostřed západního dvouvěžového průčelí. Jeho výška činí 6, 2 metrů a 5, 5 metrů je široký.¹²⁵ Sled oblých i hruškových prutů vytváří široce otevřené a zalomené ostění portálu. Přesná datace vytvoření portálu není známa, nicméně jeho rozmanitá profilace a individualizace drobných patiček a polygonálních soklíků,

¹¹⁸ Houdek (pozn. 2), s. 193.

¹¹⁹ Ivo Hlobil, Opomíjená středověká plastika ze 14. století v Uničově, in: *Vlastivědný věstník moravský XXII*, Brno 1980, s. 215.

¹²⁰ Ibidem, s. 215.

¹²¹ Ibidem, s. 216.

¹²² Ibidem, s. 216.

¹²³ Ibidem, s. 216.

¹²⁴ Prix (pozn. 21), s. 243.

¹²⁵ Werkmann (pozn. 116), s. 3.

ze kterých vyrůstají jednotlivé pruty, určují, že portál vznikl v první polovině 14. století. Bohužel se u něj nedochoval tympanon, ale i tak se tento uničovský portál řadí mezi monumentální a způsobem svého řešení velice originální portály v České republice.

Nad portálem je umístěno gotické lomené okno, které bylo odkryto při rekonstrukci průčelí západního dvojvěží v 90. letech, vedené Ladislavem Werkmannem. Na okně byly původně zachovány fragmenty linií kružby, na základě kterých se restaurátoři pokusili doplnit jejich podobu.¹²⁶ Kružba nadportálového okna je sestavena ze čtyř jeptišek, nad nimiž je uprostřed umístěna kruhová rozeta s vepsaným čtyřlístem. Po levé i pravé straně rozety je umístěn mírně pootočený trojlíst. Z horní části rozety vyrůstají dva plamínky. Kružba je zakončena čtyřlístem se zaostřenými konci listů. Pokud by toto zrekonstruované schéma kružby odpovídalo tomu původnímu, tak by toto nadportálové okno vzniklo ve 30. – 40. letech 14. století.

Středověký původ kostela je i přes značnou barokní přestavbu nadále patrný a to převážně v exteriéru. Dochované plastiky na jižní věži, gotické kružby některých oken, monumentální portál, kopie bas – reliéfu na fasádě kaple sv. Josefa či klenby v sakristii, to vše je stylovým důkazem gotiky a renesance.

Literatura:

Houdek 1901, s. 193; Pinkava 1922, s. 77, 110; Mencl 1951 – 1952, s. 272 – 273; Hlobil 1980, s. 215 – 216; Myslivečková 1980, s. 166; Werkmann 1988, s. 3; Werkmann 1993, s. 5; Konečný – Michna 1997, s. 125; Myslivečková 1999, s. 137, 246; Jakubec 2009, s. 26 – 31; Knoflíček 2013, s. 158 – 159, 161; Prix 2013, s. 243, 252 – 256.

¹²⁶ Ladislav Werkmann, *Rekonstrukce nadportálového okna. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc, 1993, s. 5.

5. 2. Bývalý konvent minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže

Uničov, ulice Haškova 217, č. p. 137

První polovina 14. století

Bývalý konvent minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže je situován na jižní straně náměstí a byl součástí městských hradeb. Nachází se v těsné blízkosti Vodní branky, fortny, která byla taktéž součástí hradeb. V průběhu 16. století několikrát vyhořel, obnoven byl až v 17. století a to v barokní podobě.

Kdy byl přesně klášter založen není známo. Pomocí archeologických výzkumů bylo zjištěno, že klášter zřejmě vznikl v 30 – 40. letech 14. století.¹²⁷ Ve východní části chóru byly objeveny zlomky keramiky ze 14. století, kružby v gotických oknech chóru odpovídají vzniku mezi lety 1330 – 1340.¹²⁸ První písemná zmínka o klášteře je dochovaná z roku 1381, jak uvádí Pinkava v knize *Vlastivěda Moravská: II.: Místopis Moravy. Č. 78 a 56, Unčovský a rýmařovský okres*.¹²⁹ V publikaci tvrdí, že byl zřejmě zakladatelem kláštera markrabí Jan, který městu udělil privilegium osmidenního výročního trhu.¹³⁰ Jeho dobrými přáteli byli páni ze Sovince a „...Pavlík ze Sovince k chrámu přistavěl kapli P.M. a učinil r. 1381 nadání u kapitole olomoucké, aby v kapli každou sobotu sloužena byla mše od řeholníků...“.¹³¹ Zároveň měl klášter sloužit jako místo posledního odpočinku rodu ze Sovince.

Nepříznivý dopad na další vývoj kláštera měli husité. Stavba během husitských bojů celá pobořená naštěstí nebyla. Daleko větší škody způsobil požár roku 1531 a později ještě roku 1595, kdy celý kostel vyhořel. Minorité poté klášter opustili a ten až do roku 1616 chátral.¹³²

Další osudy instituce měli v rukách opět minorité, kteří se rozhodli areál od roku 1700 obnovit a to již v barokní podobě.¹³³ Roku 1730 došlo k rozšíření konventní budovy o dvě křídla, a to až ke třetímu podlaží. Kostelní loď byla doplněna o dva boční oltáře ze štukového mramoru. Střechy konventu byly pokryty šindelem.¹³⁴ Na výtvarné výzdobě se podíleli významní moravští umělci té doby – malíř Jan Kryštof Handke či sochař Jan Antonín Heinz.¹³⁵ Barokní kostel byl vysvěcen v září 1767.¹³⁶

¹²⁷ Michna (pozn. 65), s. 712

¹²⁸ Ibidem, s. 712.

¹²⁹ Pinkava (pozn. 3), s. 84.

¹³⁰ Ibidem, s. 84.

¹³¹ Ibidem, s. 84

¹³² Ibidem, s. 84.

¹³³ Ibidem, s. 113

¹³⁴ Michna (pozn. 65), s. 712.

¹³⁵ Ibidem, s. 712

Od konce 80. let 18. století byl vývoj kláštera nepříliš příznivý. Kvůli hospodářskému úpadku města a rostoucímu zadlužení konventu se začal počet minoritů snižovat. Roku 1812 obývali klášter pouze dva a ti téhož roku odešli do Brna. Řád pak roku 1815 sám požádal o zrušení kláštera a konvent zanikl.¹³⁷

Kostel i přes barokní přestavbu stojí na dosud zachovalém půdoryse. Jedná se o jednolodní kostel s chórem. Chór je zakončen pěti stranami oktogonu a dělen ve dvě obdélná travé. Dříve byl zaklenut šestipaprskovou žebrovou křížovou klenbou ve dvou polích.¹³⁸ Vnitřní obvod kostela je členěn pilastry nesoucími plochou křížovou klenbu. Na půdě barokizovaného chóru se zachovaly zbytky svazků žeber, které vybíhají v klenební a dosud existující přízední žebra. V jihozápadním rohu půdy se nachází pozůstatek gotického triumfálního oblouku předstupujícího do prostoru.¹³⁹

Z archeologického výzkumu v 70. letech 20. století, vedeného Pavlem Michnou,¹⁴⁰ lze přibližně určit středověkou podobu bývalého kostela. Plochostropou jednolodní stavbu uzavíral polygonální chór, zaklenut dvěma poli žebrové klenby.¹⁴¹ Na pomezí chóru a lodi, pod vítězným obloukem, byla odkryta mohutná základová zeď, která byla vázaná do základů stavby. Ve středu této mohutné zdi byly nalezeny stopy po okoseném průchodu, jež se rozšiřoval do chóru. Před zdí byly v lodi objeveny dva mohutné kamenné základy s půdorysy ve tvaru písmene „T“.¹⁴² Z těchto nalezených částí se Michna domnívá, že součástí bývalého kostela byla chórová přepážka, v tomto případě halového typu s pravoúhlým pódiem, která byla typická pro chrámy ve Francii.¹⁴³ Byla vystavěna současně s kostelem v první polovině 14. století.¹⁴⁴ Pódium bylo přístupné schodištěm a bylo podpíráno dvěma pilíři s půdorysem ve tvaru „T“.¹⁴⁵ Lektorium sloužilo mj. jako místo pro čtení liturgických textů či liturgický zpěv a od 16. století bylo nahrazováno kazatelnami.

Fasáda kostela podlehla barokizaci. Hlavní vstup, situovaný v západním průčelí kostela, je orámován jednoduchým pravoúhlým kamenným portálem. Nad ním se nachází akantová kartuš s reliéfem Madony. Severní průčelí je členěno lizénami, v nichž jsou pod okapovou římsou umístěna okna zakončená segmentovými nadokenními římsami. Jižní

¹³⁶ Pinkava, (pozn. 3), s. 113

¹³⁷ Ibidem, s. 113

¹³⁸ Líbal (pozn. 16), s. 526.

¹³⁹ Michna (pozn. 65), s. 713 – 714.

¹⁴⁰ Michna (pozn. 11), s. 37.

¹⁴¹ Ibidem, s. 36.

¹⁴² Ibidem, s. 37.

¹⁴³ Ibidem, s. 37.

¹⁴⁴ Michna (pozn. 65), s. 714.

¹⁴⁵ Michna (pozn. 11), s. 37.

průčelí kostela je vbudováno do budovy minoritského konventu. Co se týče fasády chóru, tak ta je jednoduchá, členěná opěrnými pilíři, v nichž jsou zčásti zazděná lomená okna. Ve vrcholech těchto oken se nachází fragmenty dvojdílných a trojdílných kružeb s vepsanými čtyřlísty se zaostřenými laloky,¹⁴⁶ které byly typické pro 30. – 40. léta 14. století. V ose oktogonu jsou umístěna segmentově zaklenutá okna.

Minoritský konvent si svoji původní gotickou podobu nezachoval a během 18. století byl přestavěn v profánní stavbu. V jeho prostorách byla zřízena základní škola,¹⁴⁷ kostel pak sloužil jako školní kaple. V 60. letech 20. století byl areál kostela uzavřen a probíhal v něm archeologický výzkum. Poté byl kostel Povýšení sv. Kříže opraven do dnešní podoby a nachází se v něm koncertní síň.

Literatura:

Pinkava 1922, s. 84, 113; Michna 1995, s. 36 – 37; Líbal 2001, s. 526 – 527; Michna 2005, s. 712 – 714.

¹⁴⁶ Líbal (pozn. 16), s. 527.

¹⁴⁷ Pinkava (pozn. 3), s. 113.

5. 3. Městské hradby

Uničov, ulice Medelská a Školní, bašta v ul. Medelská 125, č. p. 14, 16/2, bašta v ul. Školní, č. p. 39, bašta v ul. Školní, č. p. 222
1327 (první zmínka) – 1585

Uničov, jakožto město královské bylo často trnem v oku nepřátelů a proto byla výstavba fortifikace nutná. Hradby měly funkci nejen ochrannou a obranou, ale čím robustnější hradby město mělo, tím větší byl jeho význam.

Přesný vznik městského opevnění není znám. Jisté je, že již existovalo v roce 1327, kdy je o něm zmínka v listině krále Jana Lucemburského.¹⁴⁸

V průběhu staletí docházelo postupně k zdokonalování a posilování městské fortifikace. Během husitských válek v 15. století zřejmě došlo k přístavbě bašt k hlavní hradební zdi, což lze určit z privilegia, které městu udělil roku 1453 Ladislav Pohrobek, ve kterém měli uničovští právo brat duby ke zlepšení městských hradeb z královského lesa Doubravy.¹⁴⁹ K další modernizaci pak došlo roku 1498, o čemž svědčil nápis na kamenné desce umístěné na Medelské bráně. Posledním dochovaným údajem o vylepšení hradeb je nápis na kamenném ostění na Vodní brance s letopočtem 1575 – 1585.

Přesnou podobu hradeb známe z plánu města Uničova od Mathäuse Meriana z roku 1649. Město bylo obeháno ze všech stran trojitými kamennými hradbami. Vnitřní hradby dosahovaly délky až 1420 metrů¹⁵⁰ a bylo do nich vloženo 34 půlkruhovitých bašt, v nichž byly umístěny střelny. Poté následovala parkánová zeď, která dosahovala výšky dvou metrů a široká byla 70 cm.¹⁵¹ Vnější hradební zeď byla zřejmě postavena zároveň se zbrojnicí, dnešní Vodní brankou, v letech 1575 – 1585¹⁵², a byla chráněna bastiony, vybíhajícími do špice.¹⁵³ Mezi touto hradební zdí a parkánovou probíhal 12 metrů hluboký vyzděný příkop.¹⁵⁴ Před vnějšími hradbami byl vodní příkop.

Vstup do města byl umožněn čtyřmi branami a Vodní fortnou pro pěší. Brány byly nejen průchozími, ale sloužily i k přepravě zboží. Byly nejspíše pokryty šindelem a jejich

¹⁴⁸ Chupík (pozn. 14), s. 83.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 83.

¹⁵⁰ Mlčák (pozn. 63), s. 245.

¹⁵¹ Miloslav Čermák – Leoš Mlčák, Topografie města, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 173.

¹⁵² Miloslav Čermák – Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Podoba města, in: Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 107.

¹⁵³ Pinkava (pozn. 3), s. 101.

¹⁵⁴ Ibidem, s. 75.

nedílnou součástí byly padací mosty,¹⁵⁵ jež umožňovaly pohyb nad vodním příkopem. Nejhonosnější a nejmasivnější byla brána Šumvaldská, jež byla umístěna na severu města, v ústí dnešní ulice dr. Beneše.¹⁵⁶ Říkalo se jí také Velká či Královská.¹⁵⁷ Podle Pinkavy „...byla pokryta sedlovitou střechou a měla v každém rohu menší vížku špičatou a pavlač dokola pro obezírací službu;...“¹⁵⁸ a byla zapuštěna do barbakánu, předsunutého opevnění, jež se stavělo během 16. a 17. století, kdy došlo k zdokonalení děl.¹⁵⁹ Na jihu, v dnešní Litovelské ulici, stávala brána Litovelská. Na východě, v ulici Brnčířská, to pak byla brána Brnčířská. Na západě se dochovala brána Medelská.

Osudy bran a hradeb se uzavřely postupně po odchodu švédských vojsk z města roku 1650. V následujících staletí se stalo městské opevnění zbytečným a podlehlo modernizaci Uničova.

Zbytky fortifikace z lomového kamene se zachovaly u Medelské brány a částečně vedou po obvodu historického jádra města. Část je také u Vodní branky. Hradby byly v průběhu 20. století několikrát rekonstruovány.

Literatura:

Pinkava 1922, s. 75 – 76, 101; Soušek 1986, s. 22; Mlčák 1999, s. 245; Chupík 1999/2000, s. 83; Čermák – Mlčák 2013, s. 173; Čermák – Mlčák – Schulz 2013, s. 107.

¹⁵⁵ Pinkava, (pozn. 3), s. 76.

¹⁵⁶ Čermák – Schulz – Štěpán (pozn. 152), s. 107.

¹⁵⁷ Pinkava (pozn. 3), s. 76.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 76.

¹⁵⁹ Soušek (pozn. 9), s. 22.

5. 4. Radnice

Uničov, Masarykovo náměstí 1, č. p. 103

Po 1450

Počátky uničovské radnice jsou spojeny s ranými počátky města, kdy byly konány pravidelné trhy. Lze tedy předpokládat, že dřevěná konstrukce kaufhausu, kupeckého domu, existovala již ve 13. století. Doloženou existenci zděné budovy z druhé poloviny 14. století dokládá zachovalé jádro v přízemí dnešní budovy. Tehdy býval kupecký dům trojlodním domem se širším průjezdem, který byl valeně zaklenut stejně jako prostory v bočních traktech a měl severojižní orientaci.¹⁶⁰ Z této gotické výstavby pochází kamenný lomený portál s okosenými hranami, umístěný v jižním průjezdu. Ve stejné době byla na čtvercovém půdorysu vystavena hranolová věž, u níž se v půdním prostoru zachovalo nárožní kamenné armování a fragment značně poškozené kordonové římsy.¹⁶¹ Z téže doby se také dochoval pravoúhlý portálek s okosenými hranami, jež je osazen ve zdivu třetího patra věže.¹⁶²

Během 14. století se přízemní kupecký dům změnil na jednopatrovou radnici. Pro samosprávné účely bylo nutné nastavit patro, do kterého se vcházelo předloženým schodištěm umístěným ve východním boku radnice.¹⁶³ Patro tvořila velká radní síň, ke které přiléhal archiv, avšak cenné písemnosti se z protipožárních důvodů ukládaly do prvního patra věže. Jádrem přízemí pak byl mázhaus průchozího charakteru s krámky pro řemeslníky a obchodníky.¹⁶⁴ Renesanční podoba radnice není známa, jelikož za švédské okupace v roce 1643 podlehl velkému požáru. Lze se jen domnívat, že byla zastřešena sedlovou střechou, krytou po stranách renesančními štíty a do prvního patra se vstupovalo přímým bočním schodištěm.¹⁶⁵

Roku 1668 byla započata přestavba radnice ještě v tradici pozdně renesančního tvarosloví.¹⁶⁶ Práce se ujal olomoucký stavitel Petr Schüller. Tuto přestavbu radnice dokumentuje česky psaná listina, nalezená roku 1775 ve věžní makovici při opravě radniční věže.¹⁶⁷ Podobu lze rovněž určit z kresby C.F. Zucka, jež zachycuje radnici v letech 1668 –

¹⁶⁰ Mlčák (pozn. 63), s. 245.

¹⁶¹ Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum radnice v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1993, s. 10.

¹⁶² Ibidem, s. 9.

¹⁶³ Zdeněk Fišera – Karel Kibic, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, 1. díl, Praha 2009, s. 60.

¹⁶⁴ Kibic (pozn. 10), s. 73.

¹⁶⁵ Ibidem, s. 78.

¹⁶⁶ Mlčák – Žurek (pozn. 161), s. 11.

¹⁶⁷ Soušek (pozn. 6), s. 12.

1775.¹⁶⁸ Nově byla radnice dvoupatrová. Gotické trojlodní jádro kaufhausu zůstalo zachováno. Portálem, umístěným na severní straně budovy, se vstupovalo do průjezdu. Do prvního patra se vstupovalo vestavěným schodištěm na východní straně budovy. Jižní průčelí radnice bylo ukončeno volutovým štítem s trojúhelným frontonem, neseným pilastry.¹⁶⁹ Věž byla navýšena na pět pater, z pískovce byl zřízen ochoz pro hlídače.¹⁷⁰ Nad ochozem se tyčila bání se dvěma lucernami a čtyřmi nárožními vížkami.¹⁷¹ Roku 1692 byla na západní straně k radnici přistavěna kaple Nejsvětější Trojice.¹⁷²

V 18. století byla kaple zrušena,¹⁷³ horní část věže musela být snesena a poté byla věž ukončena plechovou jehlancovou střechou s nárožními věžičkami.¹⁷⁴ Roku 1763 došlo k výstavbě nového dvouramenného arkádového schodiště na východní straně budovy.

Na konci 19. století, konkrétně roku 1885, došlo k radikální historizující přestavbě celé radnice. Byla vytvořena fasáda v novorenesančním stylu. Práce se ujal místní architekt Zdenko Vodička.

Jedná se o profánní stavbu s původním gotickou trojtraktovou dispozicí. Pozůstatky gotického jádra dokládá valeně zaklenutý průjezd ve středu trojtaktu, lomený okosený portál po levé straně v jižním průjezdu a gotický portál, kterým se vstupuje z půdního patra budovy do věže.¹⁷⁵ Z doby renesance se zachoval pravoúhlý renesanční portál s profilovaným ostěním¹⁷⁶ v jižním vstupu do průjezdu a v severním vstupu kamenný obloukový portál s renesanční profilací u jehož vrcholu je kartuše s reliéfem pětিলisté růže.¹⁷⁷ Tu měla ve znaku uničovská patricijská rodina Doleatorů, která během 17. století postupně ovládla všechny významné úřady v Uničově. Jeroným Doleator se roku 1629¹⁷⁸ stal primátorem města, takže lze usoudit, že portál s kartuší s reliéfem pětिलisté růže vznikl právě v této době. Je tedy pozdně renesanční.

V budově sídlil i na krátkou chvíli v 19. století okresní soud. Dalších úprav se radnice dočkala v 60. letech 20. století, kdy došlo k modernizaci interiéru a na konci milénia získala nový plášť.

¹⁶⁸ Leoš Mlčák, Barokizace městské zástavby, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 177.

¹⁶⁹ Fišera – Kibic (pozn. 163), s. 175.

¹⁷⁰ Pinkava (pozn. 3), s. 107.

¹⁷¹ Kibic (pozn. 10), s. 78.

¹⁷² Mlčák (pozn. 168), s. 177.

¹⁷³ Kibic (pozn. 10), s. 78.

¹⁷⁴ Mlčák – Žurek (pozn. 161), s. 15.

¹⁷⁵ Ibidem, s. 22.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 10.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 12.

¹⁷⁸ Ibidem, s. 12.

Literatura:

Pinkava 1922, s. 107; Soušek 1961, s. 12; Kibic 1988, s. 73, 78; Mlčák – Žurek 1993, s. 9 – 12, 15, 22 ; Mlčák 1999, s. 245; Fišera – Kibic 2009, s. 60, 175; Mlčák 2013, s. 177.

5. 5. Městský dům č. p. 4

Uničov, Masarykovo náměstí 4, č. p. 170

14. – 16. století

Jednopatrový městský dům je situovaný v jihovýchodním boku Masarykova náměstí.

Gotický původ domu dokládá trojtraktová dispozice, která je podsklepena valeně zaklenutými sklepy. Sklepy jsou vyzděny z lomového kamene a na jejich omítkách se dochovaly původní středověké omítky s otisky šalovacích prken.¹⁷⁹ V zadním sklepe se zachoval fragment pozdně gotického kamenného portálku s obloukovým záklenkem.¹⁸⁰

Vznik renesančního jádra lze datovat po roce 1594, kdy Uničov zasáhl požár. Poté byla započata přestavba téměř celého města. Renesanční jádro dokládá z části zachovalá valená klenba chodby v zadní části traktu, jež vede do dvora.¹⁸¹ Po požáru města na konci 18. století došlo k rozsáhlé klasicistní přestavbě domu, jež zničila renesanční jádro a také proměnila vzhled průčelí domu.

Přízemí domu je prolomeno dvěma pravoúhlými výkladci a uprostřed i napravo dveřními otvory. První patro je tradičně odděleno kordonovou římsou, nad níž je průčelí domu členěno čtyřmi nárožními pilastry s kompozitními hlavicemi, mezi nimiž je vždy nad sebou umístěna dvojice oken. Okna jsou orámována plastickými zdobnými prvky. Fasáda domu je zakončena atikou, jež kryje sedlovou střechu.

Literatura:

Mlčák – Žurek 1994, s. 15, 17.

¹⁷⁹ Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 4 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1994, s. 15.

¹⁸⁰ Ibidem, s. 15.

¹⁸¹ Ibidem, s. 17.

5. 6. Městský dům č. p. 20

Uničov, Masarykovo náměstí 20, č. p. 16

14. – 16. století

Tento městský dům se nachází na severní straně Masarykova náměstí a díky své hloubkově orientované dispozici byl v dobách středověku významným právozárečným domem.¹⁸²

Středověký původ domu dokládají dva valeně zaklenuté sklepy, jež jsou gotické. Jádro domu tvoří dvoutrakt s průjezdem, situovaném na pravé straně, který je zaklenut valenou klenbou s pětibokými lunetami a v zadní části je dochováno jedno pole hřebínkové křížové klenby,¹⁸³ což dokazuje, že dům byl před klasicistní přestavbou po požáru na konci 18. století převážně renesanční.

Při klasicistní přestavbě byla fasáda domu doplněna o historizující plastické články, především o štukový portál na pravé straně přízemí, který je zakončen profilovanou archivoltou s klenákem. Po jeho bocích jsou vyznačené pilastry s jednoduše zdobenými hlavicemi. Na levé straně přízemí se nachází výkladec s pravoúhlým vstupem. Fasáda prvního patra je po stranách a v ose rozčleněna pilastry s voluntově zakončenými hlavicemi. Mezi nimi se nachází dvě okna bohatě plasticky zdobená. Po prvním patře následuje patro atikové se dvěma okny.

Literatura:

Mlčák – Žurek 1994, s. 18.

¹⁸² Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 20 v Uničově. I. Etapa*, Národně památkový ústav Olomouc 1994, s. 18.

¹⁸³ Ibidem, s. 18.

5. 7. Městský dům č. p. 29

Uničov, Masarykovo náměstí 29, č. p. 91/1

14. – 16. století

Městský dům č. p. 29 je situovaný na západní straně Masarykova náměstí.

Gotický původ domu dokládají dva valeně zaklenuté sklepy, přičemž u vstupu do zadního sklepa se dochoval gotický lomený okosený portálek.¹⁸⁴ Z renesanční přestavby domu se zachovala valená klenba s protilehlými pětibokými lunetami, kterou je zaklenut průjezd. V něm je též umístěno dvouramenné schodiště, ústící do patra, s křížovou hřebínkovou klenbou na podestě.¹⁸⁵

V exteriéru domu se zachoval vstupní kamenný portál. Ze dvou postranních trnoží vyrůstají z části kanelované sloupy, jež jsou zakončeny prstenci. Na těch je pak nasazena zaoblená archivolta. Tento dochovaný fragment portálu byl zřejmě dříve vnitřní součástí edikulovitého portálu, který se běžně používal v renesanci. Je však obtížné určit, ze kterých desetiletí 16. století tento dochovaný zlomek portálu pochází. S jistotou lze říci, že existoval po roce 1594, kdy Uničov zasáhl mohutný požár a poté byla většina města renesančně přestavěna.

Dům byl po požáru města v poslední třetině 18. století barokně přestavěn, kdy byla místnost, situovaná v pravém traktu vedle průjezdu, zaklenuta valenou klenbou s protilehlými pětibokými lunetami. Ve středu této klenby je umístěno velké konkávně a konvexně zvlněné štukové zrcadlo.¹⁸⁶ Další stavební úpravy domu, týkající se především exteriéru, proběhly v 19. a 20. století.

Fasáda domu je tedy provedena v historizujícím stylu. Přízemí je členěné pásovou bosáží, na levé straně je umístěn vjezd, ohraničený kamenným portálem. Vedle něj se nachází dvě okna, jež jsou orámována šambránou. První patro je rozděleno do tří okenních os. Okna jsou opět orámována šambránou a mají zvýrazněné okenní římsy. Poté následuje atikové patro.

Literatura:

Mlčák-Žurek 1995, s. 11, 15, 17.

¹⁸⁴ Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum měšťanského domu na Masarykově náměstí č.p. 29 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1995, s. 11.

¹⁸⁵ Ibidem, s. 15.

¹⁸⁶ Ibidem, s. 17.

5. 8. Městský dům č. p. 37

Uničov, Masarykovo náměstí 37, č. p. 122/1
14. – 16. století

Téměř uprostřed jižní řadové zástavby domů na hlavním uničovském náměstí se nachází tento jednopatrový dům.

I tento dům má nejstarší dochovanou část v podsklepení, které nese gotické prvky. Dům je podsklepen třemi valeně zaklenutými klenbami. Zřejmě po požáru města roku 1531, kdy byla část města obnovena v pozdně gotickém až raně renesančním stylu, pochází původní členění zdi nikami v přízemí.¹⁸⁷ Vrcholně renesanční jádro, vzniknuvší na konci 16. století po dalším požáru Uničova, dokládá bývalý průjezd, dnes změněný na průchozí chodbu a první patro domu. Bývalý průjezd je zaklenut hřebínkovou klenbou, původně se třemi páry styčných lunet, rozmístěných v pravidelném rozestupech¹⁸⁸ a první patro je též zaklenuto hřebínkovou klenbou.

Při přestavbě domu v 19. století byla vytvořena novobarokní fasáda, ale také došlo k zrušení již zmíněného průjezdu. Přízemí domu je členěno pásovou bosáží a vstup do něj je umožněn dvěma výkladci s pravoúhlými dveřními otvory. Fasáda prvního patra je členěna taktéž pásovou ale i nárožní bosáží. Okna prvního patra jsou bohatě plasticky zdobená. Nad nimi kordonová římsa odděluje patro atiky se dvěma čtvercovými okny.

Literatura:

Kauerová – Vítek 1994, s. 13, 15.

¹⁸⁷ Vlasta Kauerová – Tomáš Vítek, *Uničov č.p. 37. Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Olomouc 1994, s. 13.

¹⁸⁸ *Ibidem*, s. 15.

5. 9. Městský dům č. p. 39

Uničov, Masarykovo náměstí 39, č. p. 124/1

14. – 16. století

Tento městský dům č. p. 39 je situován na jižní straně Masarykova náměstí. Díky svému umístění na hlavním tržním náměstí patřil mezi významné měšťanské domy s právem vinného a pivního šenku.¹⁸⁹

Podobně jako ostatní uničovské domy na Masarykově náměstí má i tento dům zachovalé gotické podsklepení. V suterénu dvoutraktové dispozice domu jsou dva sklepy zakončené valenou klenbou. Ve vstupu do předního sklepa je osazen fragment kamenného gotického ostění, které je obloukově zaklenuto.¹⁹⁰

Renesanční jádro z 16. století dokazuje dochovaná valená klenba v zadní části průjezdu a v patře shodně zaklenutá komora, která se rozkládá nad průjezdem.¹⁹¹ Zbylé části domu si svůj středověký původ nezachovaly, jelikož byly ve 2. polovině 18. století barokně - klasicistně přestaveny. Ranější, barokní, přestavby se chopil Ignác Doleator, člen bohaté uničovské rodiny. O klasicistní úpravu se zasloužil Johann Tonser.¹⁹²

Při barokně – klasicistní přestavbě byl změněn i vzhled průčelí domu. Čtyřosá fasáda domu je zakončena atikovým štítem. Na přelomu 19. a 20. století byla fasáda obohacena o některé historizující plastické články, dvojici kamenných váz, jež je umístěna na střeše atiky a též byl vytvořen dřevěný výklad, jelikož byla v domě zřízena lékárna.¹⁹³ V polovině 20. století byl výklad zrušen a byly vytvořeny dva pravoúhlé vstupy mezi nimiž se nachází dva výkladce.

Literatura:

Mlčák – Žurek 1996 s. 16, 18 – 19.

¹⁸⁹ Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 39 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1996, s. 16.

¹⁹⁰ Ibidem, s. 16.

¹⁹¹ Ibidem, s. 18.

¹⁹² Ibidem, s. 18.

¹⁹³ Ibidem, s. 19.

5. 10. Městský dům č. p. 40

Uničov, Masarykovo náměstí 40, č. p. 125/1

14. – 16. století

Téměř na konci jižní strany Masarykova náměstí, jež sousedí s Olomouckou ulicí, je umístěn tento jednopatrový řadový městský dům. Hloubková orientace domu dokládá, že dům pochází ze 14. století, kdy byla započata výstavba gotických kamenných domů.

Podobně jako u ostatních domů na bývalém tržním náměstí je i u tohoto domu nejstarší dochovanou částí suterén, sestávající se ze tří sklepů zaklenutých valenou klenbou.¹⁹⁴ Při renesanční přestavbě během 16. století byl do domu začleněn volný zaklenutý průjezd do dvora a dům měl nově dispozici s dolním a horním mázhausem.¹⁹⁵ Z této renesanční přestavby se zachovala dvě pole hřebínkové křížové klenby v zadní části průjezdu.¹⁹⁶

K dalším úpravám domu, tentokrát v raně barokním stylu, došlo v roce 1692, kdy byla vytvořena nová fasáda průčelí s pískovcovým arkýřem, u něhož se dochovala původní polychromie.¹⁹⁷ Ve vlysu jeho římsy je umístěn letopočet 1692. Dalších úprav se dům dočkal v klasicistní éře, která poznamenala především jeho fasádu a později ve 20. století.

Fasáda přízemí tohoto domu je hladká, dělená po levé straně vjezdem se štukově vyznačeným portálem s obloukovým záklenkem. Vedle něj jsou umístěna dvě okna, z nichž u druhého se dochovalo barokní kamenné ostění. První patro je ohraničeno nárožními pilastry. V ose prvního patra je umístěn arkýř, nesený hladkou konzolou, se sdruženým oknem. Po jeho bocích jsou umístěny niky. Vedle nich jsou situována okna, jež jsou vložena do profilovaných šambrán a zakončena nadokenními římsami. Dům je zakončen atikou.

Literatura:

Mlčák – Žurek 1996, s. 14, 16; Mlčák – Žurek (průzkum fasády) 1996, s. 11.

¹⁹⁴ Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 40 v Uničově*, Olomouc 1996, s. 14.

¹⁹⁵ Ibidem, s. 16.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 16.

¹⁹⁷ Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 40 na Masarykově náměstí v Uničově. I. etapa – průzkum fasády*, Olomouc 1996, s. 11.

5. 11. Medelská brána

Uničov, Medelská ulice 123, na pozemku parcely č. p. 38

14. – 15. století

Na západní straně městského centra Uničova stojí část dochovaných vnitřních městských hradeb. Jejich součástí je Medelská brána. V dobách středověku byl vstup do centra města umožněn ještě třemi dalšími branami.¹⁹⁸

Datace vzniku brány není známa. Můžeme se domnívat, že byla postavena zároveň s městskou fortifikací, která existovala již v roce 1327.¹⁹⁹ Na vnější straně brány bývala umístěna kamenná deska s latinským nápisem *ANNO DOMINI 1498 PER MAGISTRATUM UNICOV – HOC OPUS EST INCEPTUM*, česky L. P. 1498 magistrátem Uničov započato toto dílo.²⁰⁰ Dnes bohužel není deska k nalezení. Z obou informací lze tedy usoudit, že byla brána postavena během 14. a 15. století, tedy v období vrcholné až pozdní gotiky.

Medelská brána je stavěna na obdélném půdoryse. Jedná se o jednopatrovou stavbu zakončenou valbovou střechou. Dříve byla zřejmě kryta šindelem a na rozdíl od ostatních bran byl její vzhled spíše strohý. Neměla ani pavlač.²⁰¹ Brána je průchozí pomocí klenutého průjezdu, který je z obou stran tvořen jednoduchým, nijak nezdobeným, kamenným lomeným portálem. Vznikl nejspíše zároveň se stavbou celé Medelské brány, která byla postavena ve 14. až 15. století.

Fasáda je jednoduchá, členěná z obou stran dvěma obdélnými okny situovanými nad portály. Průčelí na jižní straně brány je horizontálně členěno kamennou kordonovou zalomenou římsou.

Medelská brána si i přes architektonickou rekonstrukci v 90. letech 20. století zachovala svoji gotickou podobu a spolu s dochovanými částmi městských hradeb dokumentuje středověký ráz města.

Literatura:

Pinkava 1922, s. 75; Mlčák 1999, s. 245; Chupík 1999/2000, s. 83; Čermák – Schulz - Štěpán, s. 107.

¹⁹⁸ Mlčák (pozn. 63), s. 245.

¹⁹⁹ Chupík (pozn. 14), s. 83.

²⁰⁰ Čermák – Schulz – Štěpán (pozn. 152), s. 107.

²⁰¹ Pinkava (pozn. 3), s. 75.

5. 12. Vodní branka

Uničov, Olomoucká ulice, na pozemku parcely č. 317/1

1575 – 1585

Vodní branka byla součástí jihovýchodního městského středověkého opevnění a fungovala jako zbrojírna. Je umístěna takřka naproti bývalému minoritskému klášteru. Název branka se užívá proto, že nedaleko ní stávala skutečná fortna, jež umožňovala pěší vstup do města.²⁰²

Jedná se o jednopatrovou stavbu oválného půdorysu zakončenou valbovou střechou. Podle Tomáše Souška byla bývalá zbrojírna v minulosti chráněna předsunutými pevnostkami s věžemi.²⁰³ Vstup do branky je umožněn pomocí strohého kamenného portálu, jež je umístěn v rizalitu v průčelí. Portál je tvořen z několika kusů kamene, které vzhledem připomínají kvádry. Vrchní dva jsou z vnitřní části segmentově vykrojené a vytváří tak zaklenutí portálu. Mezi nimi se nachází klenák. Vznik portálu lze datovat do poslední třetiny 16. století, kdy byla zřejmě postavena bývalá zbrojírna.

Fasáda stavby je jednoduchá, členěná obdélnými okny. U jednoho z nich, umístěného na západní straně stavby, se zachovalo kamenné ostění s letopočtem 1575 – 1585, jež s nejvyšší pravděpodobností datuje vznik stavby. Kamenné ostění je podobně jako vstupní portál velice strohé, nezdobené výraznými plastickými doplňky. Mezi letopočty 1575 – 1585 se nachází trojúhelník ve kterém jsou vyobrazeny blíže nespecifikované předměty. Jediným čitelným je pouze květ v dolním levém rohu. Schéma není podobné s městským znakem Uničova, ani se nevyskytuje na jiných stavbách města.

K Vodní brance dnes a zřejmě i v minulosti vedl dřevěný most. Pod ním se nacházel bývalý vodní příkop, jež býval buď trvale či v případě nebezpečí naplněn vodou.²⁰⁴

Bývalá zbrojírna byla na konci 20. století rekonstruována a dnes její prostory slouží jako muzeum.

Literatura:

Soušek 1986, s. 21 – 22; Čermák – Schulz - Štěpán 2013, s. 107.

²⁰² Soušek (pozn. 9), s. 21– 22.

²⁰³ Ibidem, s. 22.

²⁰⁴ Čermák – Schulz – Štěpán (pozn. 152), s. 107.

6. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvořit souhrnný katalog gotické a renesanční architektury města Uničov. Katalog zahrnuje analýzy celkem dvanácti nejvýznamnějších staveb těchto dvou daných uměleckých slohů. Součástí práce je také studie, jež mapuje vývoj architektury daného období a nechybí její zasazení do kontextu soudobé architektury okolních měst, jako je Litovel, Olomouc či Šternberk. Kromě toho práce obsahuje stručně sepsané dějiny města, převážně v letech 1213 – 1620.

Je důležité říci, že se v původní podobě nezachovalo mnoho památek, jelikož město od 16. století průběžně zasahovaly rozsáhlé požáry a stavby pak byly přestavovány ve stylu baroka, klasicismu či historizujících slohů ve 20. století. Tento fakt se nejvíce dotkl městských domů, které si ze svého původu, bohužel, nezachovaly takřka nic, což je v případě Uničova, jakožto bývalého královského města až k politováníhodné.

Práci při výzkumu gotických a renesančních památek Uničova mi stěžovala absence stavebně – historických průzkumů některých objektů v Národním památkovém ústavu v Olomouci. Proto jsem alespoň vycházela z dostupných informací i z vlastních postřehů.

Ačkoliv se řada historiků, jako je především Leoš Mlčák, Karel Žurek, Ondřej Jakubec či Tomáš Soušek, zabývala gotickými a renesančními stavbami města, tak doposud nevznikla na akademické půdě ucelená práce, zabývající se architekturou daného období. Snažila jsem se proto vytvořit podrobnější popis vybraných pamětihodností. Určení tvůrce a konkrétní jména postav gotické plastiky na vřetenovém schodišti, přiléhajícího k jižní věži kostela Nanebevzetí Panny Marie či co přesně zobrazuje ikonografie na kamenném ostění Vodní branky však může být předmětem dalšího bádání.

7. Resumé

Bakalářská práce pojednává o gotické a renesanční architektuře v Uničově. K pochopení širších souvislostí shrnula nejdůležitější události v dějinách města, zejména pak v letech 1213 – 1620. Hlavním cílem práce bylo vytvoření katalogu gotických a renesančních památek města, jež zahrnuje ty památky, které se buď dochovaly celé v původních slozích anebo alespoň nesou architektonické prvky jako jsou klenby, portály či ostění.

Součástí bakalářské práce je studie, která se zabývá vývojem gotické a renesanční architektury v době, kdy byl Uničov městem královským. Nechybí také srovnání architektury Uničova s okolními městy.

Katalog památek zahrnuje tyto vybrané stavby: bývalý klášter minoritů s kostelem Povýšení sv. Kříže, farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, městské hradby, Medelská brána, Vodní branka, radnice, městské domy na Masarykově náměstí č.p. 4, 20, 29, 37, 39 a 40.

8. Summary

The Bachelor's thesis is aimed at the architecture in Uničov, which is built in the Gothic style and the Renaissance. To understand a broader context, it sums up the most important events in a history of the city, especially in years 1213 to 1620. The main purpose of this work was a creation of a catalogue, which contains gothical and renaissance sights of the city. It includes the sights, which has remained whole in the original style, or has at least architectural elements as vaults, portals or jambs.

A part of the bachelor's work is a study of a development of gothical and renaissance architecture in period, when Uničov was a roayal city. There is also a comparison between the architecture of Uničov and the architecture of surrounding cities.

The Catalogue of the sights include these chosen buildings: former monastery of Minor with the church of Exaltation of the Holy Cross , the church of Assumption of Virgin Mary, town walls, the Medel's gate, the Watter gate, town hall, townhouses on the Masarykovo square with house number 4, 20, 29, 37, 39 and 40.

9. Zusammenfassung

Bachelorarbeit beschäftigt sich mit der Architektur Gotik und Renaissance in Uničov. Fasst die wichtigsten Ereignisse in der Geschichte der Stadt, insbesondere im Jahren 1213 – 1620. Das Hauptziel es, einen Katalog von Gotik und Renaissance – Denkmäler Uničov zu schaffen. Das Katalog umfasst Denkmäler, die überlebt, oder Denkmäler mit architektonischen Elemente, wie zum Beispiel: Gewölbe, das Portal oder die Gewände.

Bachelorarbeit umfasst die Studie, die beschäftigt sich mit dem Entwicklung der Gotik und der Renaissance – Architektur in der Zeit, wenn war Uničov noch Königsstadt. Es gibt auch einen Vergleich der Architektur Uničov mit umliegenden Städte.

Das Katalog enthält diese Gebäude: Minoritenkloster mit der Kirche Erhebung des Heiligen Kreuzes, Pfarrkirche Maria Himmelfahrt, Stadtmauer, das Medel Tor, das Wasser Pforte , Rathaus, Stadthäuser auf dem Masarykovo – Platz HN 4, 20, 29, 37, 39 und 40.

10. Prameny

- Vlasta Kauerová – Tomáš Vítek, *Uničov č.p. 37. Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Olomouc 1994.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 4 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1994.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 20 v Uničově. I. Etapa*, Národní památkový ústav Olomouc 1994.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum měšťanského domu na Masarykově náměstí č.p. 29 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1995.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 39 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1996.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 40 na Masarykově náměstí v Uničově. I. etapa-průzkum fasády*, Národní památkový ústav Olomouc 1996.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum domu č.p. 40 v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc 1996.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Radnice v Uničově. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Olomouc 1993.
- Ladislav Werkmann, *Přípravná restaurátorská dokumentace opravy západního portálu římsko – katolického farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*. Strojopis, Národní památkový ústav Olomouc 1988.
- Ladislav Werkmann, *Uničov. Římsko – katolický farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Jižní věž. Dokumentace restaurátorských prací*, Národní památkový ústav Olomouc 1992.
- Ladislav Werkmann, *Rekonstrukce nadportálového okna. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*, Národní památkový ústav Olomouc, 1993.

11. Literatura

- **Čehovský 2003**

Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003.

- **Čermák – Mlčák 2013**

Miloslav Čermák – Leoš Mlčák, Topografie města, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 173 – 176.

- **Čermák – Schulz – Štěpán 2013**

Miloslav Čermák – Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Politický vývoj, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 103 – 106.

- **Čermák – Schulz – Štěpán 2013**

Miloslav Čermák – Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Podoba města, in: Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 107 – 110.

- **Dostál 1974**

Oldřich Dostál, *Československá historická města*, Praha 1974.

- **Eugl 1832**

Johann Nepomuk Eugl, *Geschichte der königlichen Stadt Mährisch-Neustadt*, Olmütz 1832.

- **Faltýnek 2013**

Karel Faltýnek, Pozdně renesanční kachle z Uničova, in: *Sborník Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Olomouci*, Olomouc 2013.

- **Fišera – Kibic 2009**

Zdeněk Fišera – Karel Kibic, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 1. díl*, Praha 2009.

- **Hájek 2000**

Václav Hájek, *Architektura: klíč k architektonickým slohům*, Praha 2000.

- **Hlobil 1980**

Ivo Hlobil, Opomíjená středověká plastika ze 14. století v Uničově, *Vlastivědný věstník moravský XXII*, Brno 1980, s. 215 – 216.

- **Hlobil – Perůtka 2002**

Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. I. Úvodní svazek*, Olomouc 2002.

- **Hlobil – Petruš 1992**

Ivo Hlobil – Eduard Petruš, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992.

- **Hlobil – Petruš 1999**

Ivo Hlobil – Eduard Petruš, *Humanism and the early renaissance in Moravia*, Olomouc 1999.

- **Hosák 2004**

Ladislav Hosák, *Historický místopis země moravskoslezské*, Praha 2004.

- **Houdek 1901**

Vítězslav Houdek, Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě, *Časopis Matice moravské XXV.*, Brno 1901, s. 192 – 199.

- **Chupík 1999/2000**

František Chupík, K přesnějšímu datování uničovského městského opevnění, *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 1999/ 2000*, s. 82 – 86.

- **Jakubec 2006**

Ondřej Jakubec, Pogotické umění, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006, s. 602 – 603.

- **Jakubec 2009**

Ondřej Jakubec, Historie, architektura a umělecká výzdoba děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Uničově, in: Filip Hradil – Ondřej Jakubec, *Uničovský kostel Nanebevzetí Panny Marie a Jan Sarkander*, Uničov 2009, s. 21 – 44.

- **Kalábková 2013**

Pavλίna Kalábková, Mladší a pozdní doba kamenná, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 19 – 35.

- **Kaňák 2008**

Bohdan Kaňák, *Uničov v zrcadle středověkých listin*, Uničov 2008.

- **Kaňák 2013**

Bohdan Kaňák, Doba vlády markrabat Prokopa a Jošta, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 75 – 81.

- **Kaňák 2013**

Bohdan Kaňák, Od bouře husitské revoluce po vládu Ladislava Pohrobka, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 81 – 89.

- **Kašpárková 1999**

Slavomíra Kašpárková, Litovel, in: Ivo Hlobil-Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 169 – 173.

- **Kašpárková 1999**

Slavomíra Kašpárková, Šternberk, in: Ivo Hlobil-Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 228 – 232.

- **Kašpárková 1999**
Slavomíra Kašpárková, Městské domy. Uničov (okres Olomouc), in: Hlobil-Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 245.
- **Kibic 1988**
Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988.
- **Knoflíček 2013**
Tomáš Knoflíček, Středověká legenda sv. Erasma z kostela Nanebevzetí Panny Marie v Uničově, in: Helena Dáňová – Klára Mezihoráková – Dalibor Prix (eds.), *Artem ad Avivam. Sborník k počtě Ivo Hlobila*, Praha 2013, s. 158 – 171.
- **Kollmann 1988**
Vítězslav Kollmann, *Uničov v proměnách staletí: (ikonografie města)*, Olomouc 1988.
- **Konečný 1999**
Pavel Konečný et al., *Seznam nemovitých památek místního a regionálního významu okresu Olomouc*, Olomouc 1997.
- **Kratochvíl 2009**
Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Architektura*, Praha 2009.
- **Kupka 2002**
Vladimír Kupka et al., *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2002.
- **Kutal – Líbal – Matějček 1949**
Albert Kutal – Dobroslav Líbal – Antonín Matějček, *České umění gotické. I, Stavitelství a sochařství*, Praha 1949.
- **Kuthan 1994**
Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: města, hrady, kláštery, kostely*, Vimperk 1994.
- **Kux 1923**
Johann Kux, *Geschichte der köngl. Stadt Mährisch-Neustadt/ zu deren 700-Jahr-Feier der Verleihung deutschen Rechtes verfasst von Johann Kux*, Mährisch-Neustadt 1923.
- **Langer 2000**
Aleš Langer et al., *Tak krásný je Uničov*, Uničov 2000.
- **Líbal 2001**
Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.
- **Lipanská 1998**
Eduarda Lipanská, *Historické klenby*, Praha 1998.

- **Mencl 1950**

Václav Mencl, Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování české architektury, *Zprávy památkové péče X*, Praha 1950, s. 1 – 24.

- **Mencl 1951 – 1952**

Václav Mencl, Tvary klenebních žeber v české gotické architektuře, *Zprávy památkové péče*, roč. 11 – 12, 1951 – 1952, č. 9 – 10, s. 268 – 181.

- **Mencl 1960**

Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče XX*, Praha 1960, s. 181 – 232.

- **Mencl 1960**

Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích, *Zprávy památkové péče XX*, Praha 1960, s. 8 – 26, 113 – 153.

- **Michna 1995**

Pavel Michna, Der Lettner in der Stadt Uničov, *Zprávy vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 272, 1995, s. 24 – 37.

- **Michna 2005**

Pavel Michna, Uničov (Olomouc). Bývalý konvent minoritů s kostelem sv. Kříže, in: Dušan Foltýn at al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 711 – 714.

- **Michna – Konečný 1997**

Pavel Michna - Pavel Konečný (eds.), *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc*, Olomouc 1997.

- **Mlčák 1999**

Leoš Mlčák, Uničov (okres Olomouc), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 [Svazek] 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 244 – 245.

- **Mlčák 2013**

Leoš Mlčák, Barokizace městské zástavby, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 176 – 180.

- **Myslivočková 1980**

Hana Myslivečková, *Poznámky k problematice pozdně gotických a renesančních věží olomouckého okresu*, Olomouc 1980.

- **Myslivočková 1999**

Hana Myslivečková, Architektura věží pozdní gotiky a rané renesance na Olomoucko, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 [Svazek] 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 137 – 139.

- **Myslivočková 1999**

Hana Myslivečková, Uničov (okres Olomouc). Kostel Nanebevzetí Panny Marie, in: Ivo Hlobil-Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 245 – 246.

- **Muk – Šamánková 1985**

Jan Muk – Eva Šamánková (eds.), *ABC kulturních památek Československa*, Praha 1985.

- **Pinkava 1922**

Viktor Pinkava, *Vlastivěda Moravská: II.: Místopis Moravy. Č. 78 a 56, Unčovský a rýmařovský okres. Olomoucký kraj*, Brno 1922.

- **Pinkava 1927**

Viktor Pinkava, Zámky a tvrze v okolí Úsova, Litovle a Uničova, in: *Hrady, zámky a tvrze moravské, sv. I*, Brno 1927.

- **Prix 2013**

Dalibor Prix, Transformace a inovace: Presbytář městského kostela Panny Marie v Uničově, in: Helena Dáňová – Klára Mezihoráková – Dalibor Prix (eds.), *Artem ad Avivam. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2013, s. 243 – 264.

- **Prucek 1988**

Josef Prucek, *Uničov: historie a současnost města v datech*, Uničov 1988.

- **Říhová 1999**

Milada Říhová, *Dvorní lékař posledních Lucemburků: Albík z Uničova, lékař králů Václava IV. a Zikmunda, profesor pražské univerzity a krátký čas i arcibiskup pražský*, Praha 1999.

- **Schulz – Štěpán 2013**

Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Nejstarší uničovska listina, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 53 – 54.

- **Schulz – Štěpán 2013**

Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Pod vládou Vladislava Jindřicha a Přemysla Otakara I., in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 54 – 55.

- **Schulz – Štěpán 2013**

Jindřich Schulz – Jan Štěpán, Za Lucemburků, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 70 – 74.

- **Soušek 1961**

Tomáš Soušek, K dějinám uničovské radnice, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, č. 94, 1961, s. 11 – 12.

- **Soušek 1980**

Tomáš Soušek, *Malé dějiny Uničova*, Uničov 1980.

- **Soušek 1986**

Tomáš Soušek, Z minulosti našeho města: Vodní branka, *Kulturní zpravodaj města Uničova*, č. 4, Uničov 1986, s. 21 – 23.

- **Šamánková 1961**

Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

- **Šlězár 2013**

Pavel Šlězár, „Nova Villa“ – počátky královského města očima archeologie, in: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 56 – 70.

11. Seznam obrazových příloh

Autorkou fotografií je, pokud není uvedeno jinak, Žaneta Kimlová.

1. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, poslední dvacetiletí 13. století – 14. – 15. století, pohled ze severovýchodu.
2. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, poslední dvacetiletí 13. století – 14. – 15. století, pohled na severní stranu kostela.
3. Uničov, Kkostel Nanebevzetí Panny Marie, poslední dvacetiletí 13. století – 14. – 15. století, pohled na jihovýchodní stranu presbytáře.
4. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 14. století – 15. století, pohled z jihozápadu na západní dvouvěžové průčelí.
5. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 14. – 15. století, vřetenové schodiště s polygonálním pláštěm na boku jižní věže.
6. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 16. století, pohled na kůr a zaklenutí podvěží hřebínkovou klenbou.
7. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, konec 13. století, klenby v sakristii.
8. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, poslední dvacetiletí 13. století, původní gotické lomené okno s kružbou v presbytáři.
9. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 14. století, hlavní portál na západním průčelí kostela.
10. Uničov, Kkostel Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 14. století, nadportálové okno
11. Chrlič v podobě psa, kamenný chrlič, druhá polovina 14. století, Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, vrchol jižní věže. Foto: Ladislav Werkmann, *Uničov. Římsko – katolický kostel Nanebevzetí Panny Marie. Jižní věž. Dokumentace restaurátorských prací*, Národní památkový ústav Olomouc, 1992, s. 36.
12. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 14. století, lomené okno s kružbou v horní části vřetenového schodiště.
13. Socha světce pod baldachýnem, pískovcová plastika, druhá polovina 14. století, Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 14. století, horní část vřetenového schodiště.
14. Ukřížování Páně, bas – reliéf, 1521, Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1521, fasáda kaple sv. Josefa.

15. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, první polovina 14. století, pohled na severní stranu kostela.
16. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, první polovina 14. století, severní strana presbytáře se zazděnými gotickými okny s fragmenty kružeb ve vrcholech.
17. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, první polovina 14. století, pohled na východní stranu presbytáře se zazděnými gotickými okny s fragmenty kružeb ve vrcholech.
18. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, první polovina 14. století, pohled z jihovýchodu na presbytář kostela a část bývalého konventu minoritů.
19. Merianův plán města Uničova z roku 1649. Přejato z: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 172.
20. Starý obraz Uničova z roku 1680. Přejato z: Viktor Pinkava, *Vlastivěda Moravská: II.: Místopis Moravy. Č. 78 a 56, Uničovský a rýmařovský okres. Olomoucký kraj*, Brno 1922, s. 74.
21. Uničov, Městské hradby, 1327 – 1585, pohled z Medelské ulice.
22. Uničov, Městské hradby, 1327 – 1585, pohled ze Školní ulice.
23. Uničov, Městské hradby, 1327 – 1585, bašta ve Školní ulici.
24. Uničov, Radnice v letech 1668 – 1775. Kresba C. F. Zucka, 1852. Přejato z: Jana Burešová et al., *Uničov: historie moravského města*, Uničov 2013, s. 177.
25. Uničov, Půdorys přízemí radnice se zachovalým gotickým jádrem. Přejato z: Zdeněk Fišera – Karel Kibic, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, I. díl*, Praha 2009, s. 32.
26. Uničov, Radnice, Masarykovo náměstí č. p. 1, druhá polovina 14. století, pohled z východu.
27. Uničov, Radnice, Masarykovo náměstí č. p. 1, 16. století, portál s kartuší s reliéfem pětিলisté růže v severní části průjezdu. Foto: Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Radnice v Uničově. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Olomouc 1993, s. 47.
28. Uničov, Radnice, Masarykovo náměstí č. p. 1, 16. století, detail reliéfu pětিলisté růže na portálu v severní části průjezdu. Foto: Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Radnice v Uničově. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Olomouc 1993, s. 48.
29. Uničov, Městský dům č. p. 4, Masarykovo náměstí, 14. – 16. století.
30. Uničov, Městský dům č. p. 20, Masarykovo náměstí, 14. – 16. století.

31. Uničov, Městský dům č. p. 29, Masarykovo náměstí, 14. – 16. století.
32. Uničov, Městský dům č. p. 29, Masarykovo náměstí, 14. století, portálek ve sklepe.
33. Uničov, Městský dům č. p. 29, Masarykovo náměstí, 16. století, valená klenba s lunetami v průjezdu.
34. Uničov, Městský dům č. p. 29, Masarykovo náměstí, 16. století, vstupní portál.
35. Uničov, Městský dům č. p. 37, Masarykovo náměstí, 14. – 16. století.
36. Uničov, Městský dům č. p. 37, Masarykovo náměstí, první polovina 16. století, nika v průjezdu.
37. Uničov, Městský dům č. p. 37, Masarykovo náměstí, konec 16. století, pozůstatky hřebínkové klenby v průjezdu.
38. Uničov, Městský dům č. p. 39, Masarykovo náměstí, 14. – 16. století.
39. Uničov, Městský dům č. p. 40, Masarykovo náměstí, 14. – 16. století.
40. Uničov, Městský dům č. p. 10, Masarykovo náměstí, po 1531, portál v prvním patře.
Foto: Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003, s. 94.
41. Uničov, Městský dům č. p. 10, Masarykovo náměstí, po 1531, detail ostění portálu v prvním patře. Foto: Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003, s. 94.
42. Uničov, Městský dům, č. p. 10, Masarykovo náměstí, po 1531, sloup s kanelovaným dřikem v prvním patře. Foto: Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003, s. 93.
43. Uničov, Městský dům č. p. 10, Masarykovo náměstí, 40. léta 16. století, ostění v přízemí domu. Foto: Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003, s. 92.
44. Uničov, Městský dům č. p. 10, Masarykovo náměstí, 40. léta 16. století, bůh Ianus na ostění v přízemí domu. Foto: Petr Čehovský, *Raně renesanční portály moravských kameníků na Olomoucku* (diplomová práce), Olomouc 2003, s. 92.
45. Uničov, Medelská brána, 14. – 15. století, přední průčelí.
46. Uničov, Medelská brána, 14. – 15. století, pohled na zadní fasádu brány.
47. Uničov, Vodní branka, 1575 – 1585, pohled na průčelí s rizalitem.
48. Uničov, Vodní branka, 1575 – 1585, boční pohled na branku s pozůstatky vodního příkopu.
49. Uničov, Vodní branka, 1575 – 1585, detail kamenného ostění s letopočtem a ikonografií uprostřed.

1. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled ze severovýchodu

2. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na severní stranu kostela.

3. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na jihovýchodní stranu presbytáře

4. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled z jihozápadu na západní dvouvěžové průčelí

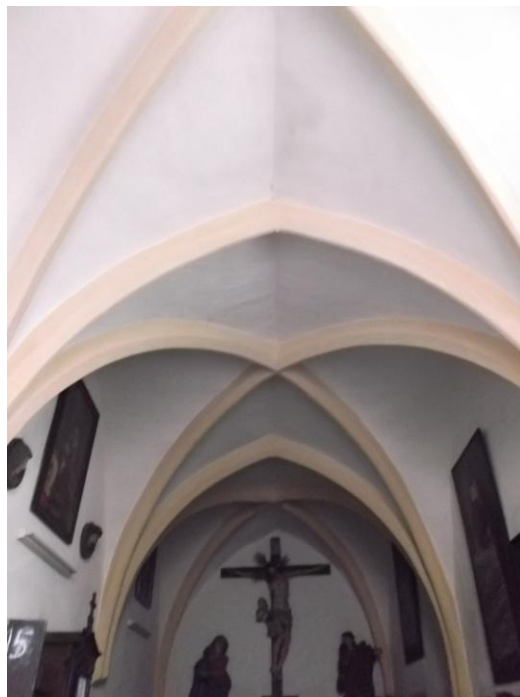
5. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, vřetenové schodiště s polygonálním pláštěm na boku jižní věže

6. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na kůr a zaklenutí podvěží hřebínkovou klenbou

7. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, klenby v sakristii

8. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, původní gotické lomené okno s kružbou v presbytáři

9. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, hlavní portál na západním průčelí kostela

10. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, nadportálové okno

11. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, chrlič v podobě psa

12. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, lomené okno s kružbou v horní části
vřetenového schodiště

13. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, socha světce pod baldachýnem

14. Uničov, kostel Nanebevzetí Panny Marie, bas – reliéf Ukřižování páně

15. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, pohled na severní stranu kostela

16. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, severní strana presbytáře se zazděnými gotickými okny s fragmenty kružeb ve vrcholech

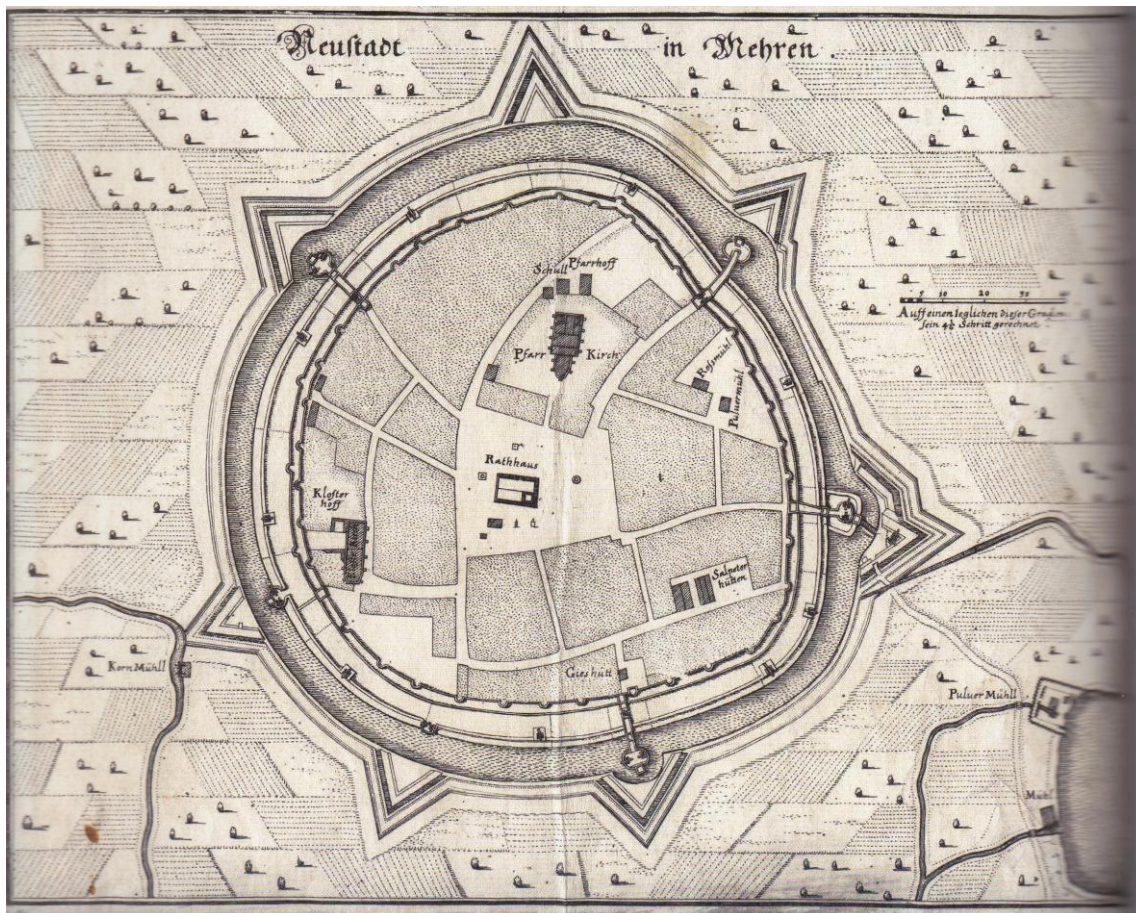
17. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, pohled na východní stranu presbytáře se zazděnými gotickými okny s fragmenty kružeb ve vrcholech

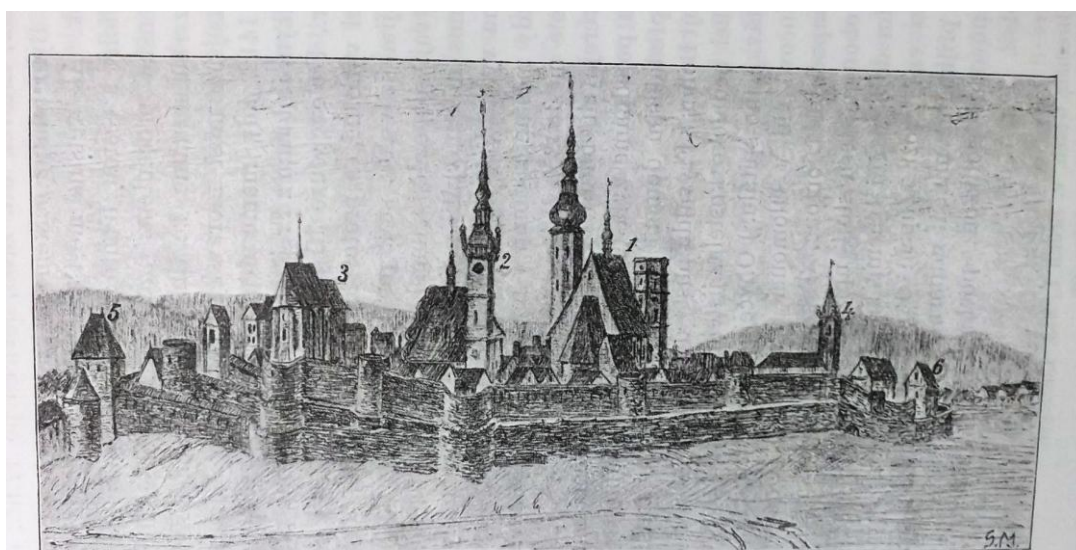
18. Uničov, bývalý kostel Povýšení sv. Kříže, pohled s jihovýchodu na presbytář a část bývalého konventu minoritů

19. Merianův plán města Uničova z roku 1649

20. Starý obraz Uničova z roku 1680

Obr. 12. Starý obraz Uničova z r. 1680 v městském archivu.

1. Chrám P. Marie. 2. Radnice. 3. Minoritský klášter. 4., 6. Šumvaldská brána s přední baštou. 5. Fortní neb Vodní brána.

21. Uničov, Městské hradby, pohled z Medelské ulice

22. Uničov, Městské hradby, pohled ze Školní ulice

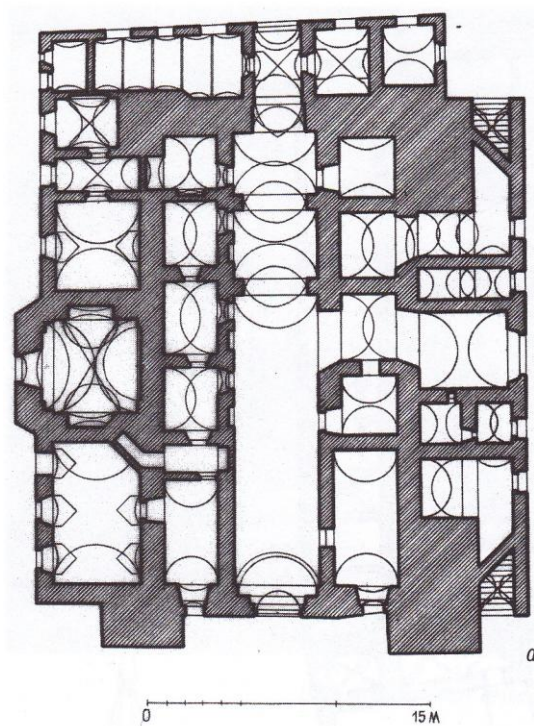
23. Uničov, Městské hradby, bašta ve Školní ulici

24. Uničov, Radnice v letech 1668 – 1775. Kresba C. F. Zucka, 1852

25. Půdorys přízemí radnice se zachovalým gotickým jádrem

26. Uničov, Radnice, pohled z východu

27. Uničov, Radnice, portál s kartuší s reliéfem pětিলisté růže v severní části průjezdu

28. Uničov, Radnice, detail reliéfu pětिलisté růže na portálu v severní části průjezdu

29. Uničov, Městský dům č. p. 4

30. Uničov, Městský dům č. p. 20

31. Uničov, Městský dům č. p. 29

32. Uničov, Městský dům č. p. 29, portálek ve sklepě

33. Uničov, Městský dům č. p. 29, valená klenba s lunetami v průjezdu

34. Uničov, Městský dům č. p. 29, vstupní portál

35. Uničov, Městský dům č. p. 37

36. Uničov, Městský dům č. p. 37, nika v průjezdu

37. Uničov, Městský dům č. p. 37, pozůstatky hřebínkové klenby v průjezdu

38. Uničov, Městský dům č. p. 39

39. Uničov, Městský dům č. p. 40

40. Uničov, Městský dům č. p. 10, portál v prvním patře

41. Uničov, Městský dům č. p. 10, detail ostění portálu v prvním patře

42. Uničov, Městský dům č. p. 10, sloup s kanelovaným dřikem v prvním patře

43. Uničov, Městský dům č. p. 10, ostění v přízemí domu

44. Uničov, Městský dům č. p. 10, bůh Ianus na ostění v přízemí domu

45. Uničov, Medelská brána, přední průčelí

46. Uničov, Medelská brána, pohled na zadní fasádu brány

47. Uničov, Vodní branka, pohled na průčelí s rizalitem

48. Uničov, Vodní branka, boční pohled na branku s pozůstatky vodního příkopu

49. Uničov, Vodní branka, detail kamenného ostění s letopočtem a ikonografií uprostřed

13. Anotace

Jméno a příjmení:	Žaneta Kimlová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Gotická a renesanční architektura města Uničov
Název v angličtině:	Gothic and Renaissance architecture of the town Uničov
Anotace práce:	Bakalářská práce pojednává o gotické a renesanční architektuře města Uničov, vybudované na území města v letech 1213 až 1620. Práce obsahuje stručné dějiny města, katalog památek daného období a studii o vývoji gotické a renesanční architektury v Uničově.
Klíčová slova:	Architektura, gotika, renesance, Uničov, kostel, radnice, hradby, městský dům
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with Gothic and Renaissance architecture built in Uničov during the years 1213 to 1620. The work includes a brief history of the town, a catalog of monuments of the period and a study on the development of Gothic and Renaissance architecture in Uničov.
Klíčová slova v angličtině:	Architecture, Gothic, Renaissance, Uničov, church, town hall, fortifications, townhouse
Přílohy k vázané práci:	Obrazová příloha (28 stran), vložené CD
Rozsah práce:	83 stran
Jazyk práce:	Český